
Kristoffer

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Kristoffer	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: 1. Akt	6
2. Akt: 2. Akt	23

Kristoffer

Kilde Indskrivning af Kaj Munks håndskrevne manuskript, som findes i to kladdehæfter på Det kgl. Bibliotek, tilegnet Hans Brix i anledning af dennes 70-års fødselsdag 1940. I samme kladdehæfter findes det allerførste udkast til skuespillet *Ordet* skrevet på manuskriptets bagsider.

Indledning

Nærværende manuskript, der her udgives for første gang, har en lidt ejendommeligt historie. Det blev skrevet i 1918 eller 1919, det første eller andet år, Kaj Munk var student, men flere år senere, kort efter, at han havde begyndt sin præstegering i Vedersø og var så fattig, at han måtte være sparsom med sit papirforbrug, skrev han det allerførste udkast til skuespillet *Ordet* på manuskriptets bagsider. Han genfandt det i begyndelsen af 1940, og da han var blevet bedt om at skrive en enakter, bestemte han sig for at korte de oprindelige to akter ned til en eneste. Resultatet blev skuespillet *Atterdag* (1940). *Kristoffer* har visse svagheder og kan stilistisk ikke måle sig med *Atterdag*. Hans Brix fandt ungdomsspillet “umodent”, men “præget af [forfatterens] dramatiske Evne”, med “Lyn af dramatisk Geni”, og “dertil en heftig national Følelse, der krævede Vilje og Aand af Folket”. Dette manuskript forærede Kaj Munk Brix, hans “Kunsts ypperste Ven”, i anledning af dennes 70-årsdag – som det fremgår af tilegnelsen på manuskriptets første side.

Skuespillet foregår i den for Danmark katastrofale tid, hvor Christoffer 2. (1276-1332) havde pantsat Danmark til de holstenske grever Johan (den sleske og griske diplomat) og Gerhard (handlingens hårde mand). Skuespillets plot er, at greverne nu yderligere vil narre den handlingslammede konge til at fraskrive sig retten til kronen. Niels Ebbesen og især kongens yngste søn, Valdemar (den senere Valdemar Atterdag), kommer til at spille en afgørende rolle.

Skuespillet om Christoffer 2. hører til i den nationalhistoriske genre, hvor også skuespil som *Diktatorinden* (1937) og *Kongen* (1941) om henholdsvis Christian 2. og Valdemar 1. den Store skal tælles. Både *Kristoffer* og dets korte version *Atterdag* kan betegnes som direkte forarbejder til det betydningsfulde modstandsskuespil *Niels Ebbesen* (1942), hvor titelhelten 1. eller 2. april 1340 sniger sig ind til Randers og dræber den holstenske pantherre Grev Gerhard.

Sprogligt og stilistisk er skuespillet afstemt efter, at handlingen foregår

i middelalderen, dvs. at der anvendes en del forældede ord, tiltale- og bøjningsformer.

Kristoffer

Til
 min og min Kunsts
 ypperste Ven
 Hans Brix¹,
 der fyldte 70 i Torsdags
 fra Deres mer end hengivne
 Kaj Munk.

1. Akt: 1. Akt

Aar 1332. Sælsomt udstyret Stue i et Hus i Saxkøbing. Ved et overdaadig dækket Bord sidder Hvovedius sammen med Sibilla og spiser.

- (1) Hvovedius: Drik, du dejlige, drik! Lad den glødende Vin brænde din Sjæl med Fyrighed², saa dit Skød kan lue, naar jeg – –
- (2) En Tjener: (*træder ind*) Der er nogen her udenfor, der begærer at tale med Eeder³, Mester.
- (3) Hvovedius: (*heftig*) Jeg er ikke til at træffe.
- (4) Tjeneren: (*bøjer sig frem og hvisker*) Det er Kongen⁴, Mester.
- (5) Hvovedius: Jag ham væk! Jag ham væk!
- (6) Kong Kristoffer: (*stikker Hovedet inden for Døren bag Tjeneren*) Velbekomme Eeder, Mester. Det varer lidt længe, før jeg indlades. (*Træder helt ind, efterfulgt af en 10-11 Aars Dreng og to bevæbnede Mænd*) Ej, se, hvilken fager Kvinde I har fundet at dele Bordet med Eeder i Dag. (*Hilser paa Sibilla*)
- (7) Hvovedius: (*sagte*) For Helvede! (*højt*) Hil Eeder, Kristoffer! (*Fortsætter Maaltidet*)

¹*Hans Brix*: Hans Nicolaus Brix (1870-1961) var professor ved Københavns Universitet 1924-1941. Han var den første, der anbefalede Munks dramatik på Det kongelige Teater ("En Idealist"), hvilket blev startskuddet til et livsvarigt venskab og samarbejde. Munk sendte ham oftest sine manuskripter til gennemlæsning, før de blev opført eller trykt. Rækkevidden af dette frugtbare samarbejde kan man få et indblik i ved at læse Brix' "Hurtig svandt den lyse sommer" (1946). Brix har skrevet adskillige bøger om litteratur bl.a. om folkeviserne, hvilket kraftigt inspirerede Munk og vel er hovedgrunden til hyldestdigtet. Han var desuden en flittig litteratur- og teateranmelder og arbejdede også som censor ved Det kgl. Teater. [DSD]

²*Fyrighed*: Ordet er lånt fra middelnedertysk ("vurich") og betegner i denne sammenhæng en lidenskabelig sindstemning. [ODS]

³*Eeder*: I middelalderen og frem til slutningen af 1700-tallet var "I" og "Eder" en almindelig tiltaleform. [ODS & DSD]

⁴*Kongen*: Der er tale om Christoffer 2. (1276-1332), som var konge af Danmark i perioderne 1320-1326 og 1330-1332. Han var søn af Erik 5. Klipping og Agnes, og han blev gift med Eufemia af Pommern (1285-1330), med hvem han fik 4 børn, heriblandt den senere Valdemar Atterdag (1320-1375). [DSD & DK]

- (8) Kristoffer: Ja, min Vej faldt igennem Saxkøbing i Dag nu til Morgen, og saa faldt det mig ind, at jeg dog med det samme kunde spørge til min ædle Ven Hvovedii⁵ Befindende. – – Og det er godt, som jeg ser, saare godt, haha!
- (9) Hvovedius: Hvilket mener I, Herre? At den Tanke faldt Eder ind? Eller Befindendet?
- (10) Kristoffer: (*med et ondt Lynglimt i Øjet*) Begge Dele vil jeg haabe, Ven Hvovedius, haha! Begge Dele, haha!

Pause

- (11) Kristoffer: Ja, ja – det er dog skønt at være Konge, Hvovedius. Det rinder mig saa ofte i Hu⁶, som nu denne skønne Sommermorgenstund, naar jeg – hm! – naar jeg gaar ned over Markerne – – Solen skinner i Dugg – – skinner i Duggdraaberne – – Fuglene synger – Folkene arbejder – rundt omkring arbejder de – med Arbejdsiver og Arbejdsglæde – – og Fuglene synger – – og Blomsterne – Blomsterne staar der ogsaa – – og – – og synger – – Velbekomme, Mester Hvovedius; jeg ved ej, om jeg huskede at sige det, da jeg kom.
- (12) Hvovedius: (*spisende*) Tak, Herre! Jo, jeg tror, I sagde det.
- (13) Kristoffer: Naa, naa, ja, ja. – Ja, det var det, jeg slap fra⁷ – det er dog skønt at være Konge! Saadan at gaa en Sommermorgen gennem sit Land og se Skønheden – – Skønheden og – – og alt det andet rundt omkring – – og saa sige til sig selv, at det er Ens eget, det er min Ejendom, det hører mig til – – jeg har Retten til at raade over det – – hvad jeg vilde sige – – – Aah, jeg er saa adspredt – – Ja – ja, det er dog en skøn Ting det at være Konge.
- (14) Hvovedius: (*rejser sig fra Bordet*) Det kommer vel an paa, hvordan man er Konge. (*Klapper i Hænderne. En Tjener viser sig*) Tag ud!

Tjeneren bøjer sig og forsvinder

- (15) Drengen: (*Kongen holder ved Haanden*) Far, jeg er saa sulten.
- (16) Kristoffer: Aah, Herregud, er du det, min Dreng? Ja, ja. Hør – kan han ikke faa en Bid Brød ved Eeders Bord, Mester Hvovedius?
- (17) Hvovedius: Bevare's! Sæt dig ned, Dreng, og spis! (*Tjeneren viser sig. Hvovedius vinker ham tilbage*) Hvad er det for Resten for en Gut?

⁵Hvovedii: Latinsk genitiv-endelse.

⁶Det rinder mig saa ofte i Hu: Bruges i højtideligt eller poetisk sprog og betyder, at noget falder en ind, at man kommer til at tænke paa noget. "Hu" betegner sind, sindelag, tænkesæt eller tanker. Jf. "hukommelse". [ODS]

⁷det, jeg slap fra: Dvs. "det var her, jeg holdt op". Kristoffer har lært udenad, hvad han ville sige, men har svært ved at huske sin lille, forberedte tale nøjagtigt.

- (18) Kristoffer: Spis kun, Valdemar! – Ja, se, det er en stor Overraskelse. Det er saamænd min yngste Søn⁸.
- (19) Hvovedius: Hvad? Er han kommen hjem? Han har jo ellers været nede i det tyske.
- (20) Kristoffer: Ja, ja visst saa. Men se, nu er Sagen jo den, at Erik ligger syg i Sønderjylland, og Otto er paa Sjælland. Saa syntes jeg, jeg var saa svært ene, og saa blev vi enige om, at Valdemar godt kunde faa en lille Ferie – godt kunde faa en lille Ferie – en lille Ferie – – Hør, Mester Hvovedius, jeg tror, jeg selv er bleven lidt sulten af denne aarle⁹ Morgentur – – – maa jeg tage en Bid med?
- (21) Hvovedius: Selvfølgelig, Herre. Hvis I vil tage til Takke.
- (22) Sibilla: Maa jeg skænke Eeder et Glas Vin, Herre Konge?
- (23) Kristoffer: Spørg Hvovedius, hahaha!
- (24) Hvovedius: Skænk! Skænk! (*hvisker*) Og ogsaa til dig selv, du dejlige!
- (25) Kristoffer: (*spisende*) Jo – det var det, jeg var ved at fortælle. Saa i Forgaars kom Valdemar virkelig – –
- (26) Valdemar: Det var i Mandags, Far.
- (27) Kristoffer: Naa, var det i Mandags. Ja, det kan nu ogsaa være lige meget. Kun ved jeg, at du var velkommen, lille du! Hvad? han er ogsaa bleven en stor og køn Dreng ikke? I skal se, han kommer til at ligne mig.
- (28) Hvovedius: (*dølger ikke et Suk*) Tror I, Herre?
- (29) Kristoffer: (*med Lynglimtet*) Ja, ja, – – Han bliver den eneste af Drengene, der kommer til at ligne mig. Erik ligner sin Mor¹⁰ og Otto egentlig ingen af os. Otto er veg og blød som en Kvinde, men lille Valdemar skal nok blive en Mand. Skade kun, han aldrig bliver Konge!
- (30) Valdemar: (*spisende*) Det bliver jeg saamænd ogsaa nok, Far!
- (31) Kristoffer: (*stryger ham ned over Haaret*) Tror du det, min Dreng? Ja, hvem ved! hvem ved! Over et andet Land maaske. Over Danmark bliver du det aldrig.
- (32) Hvovedius: Det tror jeg ejheller.
- (33) Kristoffer: Nej, det skal Erik være. Erik er den bedste af Eeder. Ikke den kraftigste; men den bedste. Erik ligner sin Mor. Og Eufemia var en god Kvinde. Alt for god til mig. – Nu er hun tagen fra mig. Men jeg vil ikke klage. For hun efterlod mig en dyrebar Arv. Erik og Otto og dig, lille Valdemar. (*Kysser ham paa Panden*)
- (34) Valdemar: Og Søstre¹¹, Far.
- (35) Kristoffer: Ja, visst, min Dreng. Men Drengene er dog bedre.
- (36) Valdemar: Ja, det synes jeg ogsaa, Far.

⁸*yngste Søn*: Valdemar (1320-1375) er på dette tidspunkt ca. 12 år gammel. Christoffers to andre sønner Erik og Otto nævnes i replik nr. 20.

⁹*aarle*: Kommer af det oldnordiske "árliga" og betyder "tidlig". Beslægtet med engelsk "early". [ODS]

¹⁰*Mor*: Eufemia af Pommern (1285-1330), datter af hertug Bugislav 4. af Pommern og Agnes af Brandenburg. [DSD & DK]

¹¹*Søstre*: Bl.a. Margrete (1308-1340), som var gift med Markgreve Ludwig af Brandenburg. [DK]

- (37) Kristoffer: Ja, for I kan blive Konger. Erik skal være Kongen over Danmark, Otto skal være Greve etsteds i det tyske, men du, lille Valdemar, du skal erobre dig hele England og blive en stor og vældig Fyrste der.
- (38) Sibilla: Maa jeg skænke Eeder et Glas til, Herre Konge?
- (39) Kristoffer: Spørg den gæstfri Vært, smukke Pige, hahaha!
- (40) Hvovedius: Drik, Herre, saa meget som I lyster!
- (41) Kristoffer: Tak! Ja, I lever som en Konge, Hvovedius!
- (42) Hvovedius: I altsaa ogsaa, Herre, naar I kommer her!
- (43) Kristoffer: Kongen lever vel som Konge, hvor han kommer?
- (44) Hvovedius: Derfor tror jeg heller ikke, I taler træffende, naar I siger, jeg lever som en Konge.
- (45) Kristoffer: For Djævelen, saa lever I som en Greve da!
- (46) Hvovedius: Ikke heller det rammer. Dette Hus og den Mad, I spiser, er helt mit eget.
- (47) Kristoffer: Lad os ikke føre denne Trætte¹² videre! Hvordan kan I leve paa denne Maade? Hvordan kan I finde slig¹³ en fager Kvinde og faa hende til eders Bord? Og det mærkelige er jo, at det er en ny Kvinde, jeg ser her, hver Gang jeg kommer her.
- (48) Sibilla: Herre Konge!
- (49) Hvovedius: (*hvas*)¹⁴ Og I ved jo, Grevens Naade er over mig. Det er *stundom* godt at leve af Grevens Naade.
- (50) Kristoffer: (*rejser sig fra Bordet*) Hm! Ved I noget om, hvorvidt han er paa Aalholm¹⁵ nu?
- (51) Hvovedius: Er Eders kongelige Herlighed mæt?
- (52) Kristoffer: Ja; jeg takker dig. Det var min grevelige Halvbroder, jeg spurgte dig om?
- (53) Sibilla: Grev Johan¹⁶ – –
- (54) Hvovedius: Det ved jeg ikke noget om.

¹²*Trætte*: Betegner i denne sammenhæng en uoverensstemmelse eller uenighed mellem to parter, der kommer til udtryk gennem ord. [ODS]

¹³*slig*: Litterært for ”sådanne”. Tilhører næsten kun stift eller højtideligt sprog.

¹⁴*hvas*: Betyder i denne sammenhæng ”bidsk” eller ”hård”. [ODS]

¹⁵*Aalholm*: Aalholm Slot ligger i Nysted Sogn i Guldborgsund Kommune på Lolland. Slottet var på daværende tidspunkt på holstenske hænder. [LH]

¹⁶*Johan*: Danmark var på daværende tidspunkt pantsat til de holstenske grever Johan af Plön (død 1359), også kaldet ”den milde”, og fætterten, den berygtede Gerhard 3. af Holsten (1292-1340), også kaldet ”den kullede greve” (tilnavnet ”den kullede” betyder skaldet eller tætklippet) eller ”Grev Gert” - en historisk figur, som Munk i 1940 skrev skuespillet ”Niels Ebbesen” om. I 1326 blev Christoffer forstødt fra sin trone, men kom tilbage i 1330 efter at han havde købt sig Johans hjælp ved at give ham Sjælland (herunder Lolland) og Skåne i pant. Gert sad samtidig tungt på Jylland og Fyn, og derfor var Christoffer mere en marionet end egentlig konge. Grev Johan var endvidere, som Kristoffer (Munks stavemåde) også selv nævner i skuespillet, Christoffers halvbroder på den mødre side. [ODS & DSD]

- (55) Sibilla: Du lyver, Hvovedius. – Der gaar Rygter, Herre Konge, om, at Grev Johan hemmelig og uventet i Nat – – –
- (56) Hvovedius: Er du da galen, Sibilla!
- (57) Kristoffer: Sibilla – hvad er det for Navne, Hvovedius?
- (58) Hvovedius: I skulde maaske foretrække Navnene Jokum og Madsine – – –
- (59) Kristoffer: Og hvad er det for Rygter, hun taler om?
- (60) Hvovedius: Det er Snak og Vejr og Vind – – –
- (61) Sibilla: Herre Konge! (*Kaster sig for hans Fødder*) Tro ham ikke! Hør mig – –
- (62) Hvovedius: Ti, Sibilla, eller jeg lader den raaeste Bondekarl skænde dit nøgne Legeme – – –
- (63) Kristoffer: Hvad er det for Tale? Hvo er du, Kvinde, og hvordan – – –
- (64) Sibilla: Herre Konge, hjælp mig, beskyt mig!
- (65) Kristoffer: Saa sig, hvo du er.
- (66) Sibilla: Mit Navn er Madsine Olafsdatter. Min Far er en fattig Bondemand, der har solgt mig til ham der – (*hun bryder ud i Hulken*)
- (67) Kristoffer: Naa, det er paa den Maade, du skaffer dig dejlige Kvinder. Du køber dem ligefrem, Jokum Knudssøn. Men hvor faar du da alle de Penge fra?
- (68) Hvovedius: Fra eders høje Halvbroder, vil I vide det, fra Grev Johan den Milde, som han hedder med Føje¹⁷. I ved, han traf mig en Dag paa Marken, fandt Behag i mit Aasyn¹⁸ og gav sig i Snak med mig. I ved, jeg fra Barndommen af har kendt fuldmange¹⁹ gaadefulde Ting, efterdi²⁰ jeg blev født paa Skudaarets overskydende Dag. I ved, Grev Johan nærer megen Interesse for Naturens hemmelige Ting. Nu, vil I vide mere?
- (69) Kristoffer: Efter dit eget Sigende har du end intet sagt, jeg jo ej tilforn²¹ vidste.
- (70) Hvovedius: Nu, jeg blev da Grevens Læge, det grevelige Huses Læge – – –
- (71) Kristoffer: Aha, du blev hans Læge! Men hvi²² er du da her, for Fanden? Hvi følger du ikke Greven, hvor han er?
- (72) Hvovedius: Fordi Greven elsker mig og stoler paa mig og derfor gerne opfylder mine Ønsker. Og nu er det mit Ønske at dvæle²³ her i Saxkøbing By.
- (73) Kristoffer: Men Pengene, spurgte jeg om, Pengene? Forsyner Greven dig med alle de Penge.

¹⁷med Føje: Ordet betegner en fyldestgørende eller berettiget grund eller anledning, jf. ”med rette”. [ODS]

¹⁸Aasyn: Bruges her synonymt med ”ansigt”. Ordet bruges hyppigt i Bibelen i udtryk som fx ”vandre for Guds åsyn”. [ODS]

¹⁹fuldmange: ”Fuld” har en forstærkende betydning, fx ”rigtig mange”. [ODS]

²⁰efterdi: Kommer af gammeldansk (”æfter thi”) og betyder ”fordi” eller ”da”. [ODS]

²¹tilforn: Betyder forhen, før, tidligere eller i tidligere tid. Nu kun poetisk eller arkaisk. [ODS]

²²hvi: ”hvorfor”.

²³dvæle: Betegner i denne sammenhæng at opholde sig roligt på et sted, at forblive. [ODS]

- (74) Hvovedius: Hør nu engang, Kristoffer Erikssøn, saa vidt jeg ved, har du ikke studeret til Skriftefader.
- (75) Kristoffer: Hvad vover du! Ved du ikke, jeg er din Herre og Konge – –
- (76) Hvovedius: Haa, Herre og Konge! (*til Sibilla*) Rejs dig op, du Tæve!
- (77) Sibilla: Aa, Herre Konge – –
- (78) Kristoffer: Frygt intet, unge Pige! Din Herre og Konge er her, din Herre og Konge vil beskytte dig. Saa længe Kristoffer den Anden er Danernes Drot²⁴, skal intet ondt ramme dig.
- (79) Hvovedius: Trøst dig, mit Barn, saa bliver du voldtaget i Morgen!
- (80) Kristoffer: Ti, formastelige²⁵ Hund! Saa længe jeg er i Live, skal ingen krumme et Haar paa hendes Hoved, det sværger jeg ved min hellige Navne og Guds Statsholder i Rom.
- (81) Valdemar: Heller ikke, saa længe *jeg* lever.
- (82) Kristoffer: Ret saa, min Søn, ret saa! Du slægter din Fader paa. – Men fortæl os, unge Kvinde, Sibylle, som han kalder dig, fortæl os – –
- (83) Sibilla: Tak, Herre Konge, fordi I vil beskytte mig. Jeg har været saa rent ulykkelig, siden jeg maatte tage hjemmefra. For han har overhængt mig med Uforskammetheder og trængt ind paa mig med Raaheder – – og saa har han ogsaa sagt saa meget stygt og slet om Eder, Herre Konge – –
- (84) Kristoffer: Ja, spring det over – – –
- (85) Valdemar: Har han sagt noget slemt om Far? Fortæl mig det, saa skal jeg slaa ham ihjel!
- (86) Hvovedius: Ja, fortæl især det!
- (87) Sibilla: Men, Herre Konge, da I nu før *tren*²⁶ ind over Tærskelen, og jeg *fornam*²⁷, hvor skønt eders Aasyn var og hvor stolt eders Holdning og hvor mandig eders Røst, da forstod jeg, det var Løgn alt sammen. Og da I før klappede Prins Valdemars Haar, og jeg saa eders Øjne, da blev jeg viss derpaa. For de Øjne lignede min salige Mors, naar hun saa paa mig som lille Pige, saa gode og varme, og der var ikke bedre Menneske i hele Verden end Mor. Saa fattede jeg Mod til at tilstaa for Eder og give mig i Eeders Haand.
- (88) Kristoffer: Aldrig har nogen Kvinde fortrudt det, som gav sig i Dannerdrottens Haand.
- (89) Hvovedius: Tror I ikke engang Marsk Stigs Hustru²⁸, Kristoffer Erikssøn?

²⁴*Drot*: Bruges i dag som en poetisk betegnelse for konge eller fyrste. Beslægtet med "dronning". [ODS]

²⁵*formastelige*: At overvurdere sig selv, at være hovmodig eller at fordriste sig til at sætte sig op mod den rette orden. [ODS]

²⁶*tren*: Præteritum af det olddanske "trine", som i bred forstand betyder "at træde". [ODS]

²⁷*fornam*: Gammeldansk præteritumsform af "at fornemme". [ODS]

²⁸*Marsk Stigs Hustru*: Hævnen som motiv for mordet i Finderup Lade har gennem tiden inspireret kunsten, bl.a. folkevisen "Marsk Stig" og operaen "Drot og Marsk" (1875), men denne tradition ang. at Christoffers fader, Kong Erik 5. Klipping, skulle have forført eller voldtaget Marsk Stigs hustru kan ikke tillægges historisk troværdighed. [DSD]

(90) Kristoffer: Hug – hug ham ned! – Naa, hvi nøler I? Hug ham ned, siger jeg.

De to Krigsmænd nærmer sig usikkert

(91) Hvovedius: Jeg gad se den, der tør røre Grev Johans Læge!

(92) Valdemar: Ja, tør *de* ikke, tør *jeg*. (*Drager sit lille Sværd*)

(93) Kristoffer: (*griber fat i ham*) Nej, nej, nej. Pas paa, ikke saa vild! Du kunde komme noget til, Dreng! – Men I, Mester Hvovedius, som I skabagtigt kalder Eder, I skal paa Opgørets Dag staa til Regnskab for Eders Ord.

(94) Hvovedius: Og Eeders Fader for sin Daad! Gud se, hvo af os to saa staa sig bedst!

(95) Kristoffer: Ah, du Satan!

(96) Hvovedius: Skænde²⁹ staa i hver Kællings Magt. Der ser du, Sibilla, i hvis Vold du har givet dig. Jeg kan kalde hans Far en Horkarl og Voldtager op i hans aabne Øjne, og se – Hunden maa finde sig i det. Betænker du dig? Kommer du til Fornuft? Endnu vil jeg være naadig og straffe dig mildt.

(97) Sibilla: Herre Konge, I svigte mig ikke!

(98) Kristoffer: Jeg har jo tilsvoret dig – –

(99) Hvovedius: Du har altid plejet at sværge paa, hvad du umulig kunde holde, Kristoffer. Din Ed var altid en Løgn.

(100) Kristoffer: Saa sværger jeg paa, at du skal slippe levende fra dette.

(101) Hvovedius: For første og sidste Gang tror jeg dig, Kristoffer Erikssøn. – Paa Gensyn! (*Gaar*)

(102) Kristoffer: Tvi³⁰, *du* er en Dansker! Det er det, jeg altid har sagt: det er ej Tyskerne, der ødelægger Danmark; det er Danskerne.

(103) Hvovedius: (*raaber tilbage*) Ja, det kan just *I* sige med fuldest Vægt, Kristoffer Erikssøn.

(104) Kristoffer: Ja, for jeg kender dig, Jokum Knudssøn. – – Hvad? Gik han? Hvor gik han hen? Hvorfor gik han? Den formastelige Skurk! Er det en undersaats Optræden over for en Konge! Vel for ham, han gik, den Djævel! Jeg skulde ellers kvaset³¹ hans Knogler i hans Krop.

(105) Valdemar: Skal jeg ikke løbe efter ham og slaa ham ned, Far?

(106) Kristoffer: Nej, min Dreng, du er en Kongesøn. En Kongesøn skal ikke træde paa en Mide. Han skal gaa forbi den uden at ænse den. – Og I, unge Pige, stat³² I op og gaa til Eders Hjem.

²⁹Skænde: Ældre sprogbrug. Betegner i denne sammenhæng fordærvelse eller ødelæggelse. [ODS]

³⁰Tvi: Ordet "tvi" er en gengivelse af lyden fra den handling at spytte, og bruges som udtryk for afsky, ringeagt eller ærgrelse. [ODS]

³¹Jeg skulde ellers kvaset: Hjælpeverbet "have" er udeladt eller underforstået - et fænomen, som kan ses flere steder i dramaet.

³²stat: Imperativ form af "at stå", som bruges dialektalt samt i arkaisk eller poetisk sprogbrug. [ODS]

- (107) Sibilla: Herre Konge – tillad – jeg tør ikke – – Min Mor er død, min Far kan ikke skjule mig, tør vel knap. Hvovedius vilde finde mig igen – –
- (108) Kristoffer: Jeg kan ikke have dig her, Sibilla! Du maa – –
- (109) Sibilla: Men I lovede mig jo – – –
- (110) Kristoffer: Modstaar du din Herre og Konge – – –
- (111) Sibilla: Nej, nej – men – jeg har ogsaa mere at sige Eder – –
- (112) Kristoffer: Saa skynd dig da! En Konges Tid er altid kostbar.
- (113) Sibilla: Der er gaaet sære Rygter nu til Morgens, om at de to Grever – –
- (114) Kristoffer: Gert og Johan?
- (115) Sibilla: Ja – hemmeligt er kommen til Aalholm i Nat og ikke ønsker at nogen maa vide, de er der.
- (116) Valdemar: Hvad? Er Farbror Johan her paa Lolland! Hurra!
- (117) Kristoffer: Kan du godt lide ham, min Dreng?
- (118) Valdemar: Ja da, Far. Han er jo altid saa mild og glad.
- (119) Kristoffer: Han har ejheller Grund til andet. Naa, men hvad de to?
- (120) Sibilla: Herre Konge – –
- (121) Kristoffer: Tal! Tal!
- (122) Sibilla: Jeg tør ikke – –
- (123) Kristoffer: Tør ikke? Naar jeg, Kongen, byder det! Hvem skulde du frygte?
- (124) Sibilla: Eder, Herre Konge!
- (125) Kristoffer: Ret saa, ret saa, min Pige! Det er ret af dig at frygte din Herre og Konge. Men tal nu kun frejdigt, dig skal intet ondt vederfares³³, har jeg jo lovet.
- (126) Sibilla: Jeg tror, de har meldt Hvovedius, at han – at de – at I skulde føres til – I skulde – –
- (127) Kristoffer: Jeg! føres! Hvad er det for Ord, hvad er det for Tale? Hvad betyder disse – dette – –
- (128) Sibilla: Nej, ja, altsaa, at de to –, at de tvende³⁴ Herrer Grever ønskede – gerne vilde – havde noget, de vilde forhandle med Eder om paa Aalholm –
- (129) Kristoffer: Naa saadan! Ja, det lader sig tænke! Hm, ja det kan være! Ja, bevare's, hvis min kære Halvbroder har vigtige Tidender at bringe mig, sin Konge og Lensherre, saa er mit Øre villigt til at lytte til ham. Ja, jeg kan saamænd godt tage til Aalholm, jeg er ikke saa optaget af Regeringsanliggender i Øjeblikket, uden at jeg nok kan afse Tid til en lille Tur til Nysteds friske og kønne Egne, især naar jeg ved, jeg kan gøre min kære Halvbroder en Tjeneste, idet jeg sikkert tør gaa ud fra, at han

³³vederfares: Bruges især som et højtideligt eller gammeldags udtryk for "at ske", "at hænde". Jf. det tyske "widerfahren". [ODS]

³⁴tvende: Nu kun poetisk eller højtideligt. Kommer af det oldnordiske "tvennir" (to indbyrdes forskellige) og betyder "to". [ODS]

har meget travlt og hurtigt rejser igen, siden han er kommen saa hovedkulds og ved Nattetide.

(130) Valdemar: Skal vi besøge Onkel Johan, Far?

(131) Kristoffer: Det tænker jeg, min Dreng, det tænker jeg.

(132) Valdemar: Hurra! Nøh, hvor jeg glæder mig.

(133) Kristoffer: Jeg ogsaa; det har altid været mig kært at være sammen med min kære Slægtning.

(134) Sibilla: I skulde dog passe paa, Herre Konge –

(135) Kristoffer: Passe paa?

(136) Sibilla: Ja, jeg mener – være – være forsigtig –

(137) Kristoffer: Jeg – forsigtig –! Jeg, Dankongen! Skulde Dankongen frygte. Mon Rolf Krake³⁵ frygtede – eller Svend Tveskæg³⁶ – eller vor store Valdemar³⁷? Alle mine herlige Forfædre! Jeg frygte! Kristoffer den Anden frygter intet i Verden – ah, hvad er det? (*En lille, blegansigtet Skikkelse i fuld Rustning er traadt frem i Døren*) Hvem er I? Hvad vil I? Hvordan kommer I her?

(138) Manden: (*træder helt ind*) Hil Eder, Herre Konge! Jeg maa tale med Eder alene.

(139) Kristoffer: Hvem er I?

(140) Manden: Det skal jeg sige Eder, naar vi er ene.

(141) Kristoffer: Tal! Tal kun her. Jeg kan ikke lide at være ene med ukendte Folk. Det – jeg synes ikke, det passer sig for en Konge saadan at stille sig paa lige Fod med enhver som helst – man kan jo aldrig – naar det er helt ubekendte –

(142) Manden: Jeg *maa* tale med Eder, Herre Konge, og det maa være under fire Øjne.

(143) Kristoffer: Stil Eder da uden for Døren, Uffe og Olaf! (*de to Krigsmænd gaar ud*) Den unge Pige og min Søn Valdemar kan godt blive.

(144) Manden: (*bøjer sig dybt*) Er det Prins Valdemar? Da hilser jeg dig, min Fremtidskonge.

(145) Kristoffer: Hvad Snak! Erik er din Fremtidskonge, hvis du da er en dansk Mand. Nævn dit Navn!

(146) Manden: Niels Ebbesen til Nørreris³⁸.

³⁵*Rolf Krake*: Dansk sagnkonge beskrevet hos Saxo Grammaticus og i islandske sagaer, som bl.a. havde nogle tapre hjælpere, herunder kæmperne Bjarke (Bødvar), Hjalte og Vøgg (Viggo). [DSD]

³⁶*Svend Tveskæg*: Konge af Danmark, som døde 1014. Svend Tveskæg var i årene omkring 1000 den ledende hersker i Norden og havde bl.a. erobret England. [DSD]

³⁷*vor store Valdemar*: Dansk konge (1131-1182), som efter et blodigt opgør med Svend 3. Grathe og Knud 5. (bl.a. blodgildet i Roskilde og slaget på Grathe Hede) blev enekonge i 1157. Pga. at faderen Knud Lavard blev myrdet kun 8 dage efter Valdemars fødsel, opvoksede Valdemar hos Asser Rig sammen med dennes sønner Esbern Snare og Absalon. Valdemar 1. fik, grundet de markante fremskridt for landet i hans regeringstid, ved sin død tilnavnet ”den Store”. [DSD]

³⁸*Niels Ebbesen til Nørreris*: Megen faktuel viden om Niels Ebbesen kan ikke opdrives, og de oplysninger, som kan findes, stammer fra et enkelt værk: ”Jydske Krønike” (ca. 1342-1350). Heraf fremgår, at en jysk væbner med navnet Niels Ebbesen 1. eller 2. april 1340 ved aftenstide sneg sig ind til Randers med 47 mænd og slog Gerhard 3. af Holsten (1292-1340) ihjel i hans

- (147) Kristoffer: Ah! du er en af de kæphøje, jyske Forrædere, der aldrig har gjort mig andet end Fortræd. Hvad kommer du hid for? Hvordan har du fundet mig her? Hvad pønser I for Øjeblikket paa imod mig? Er det List eller aabent Oprør?
- (148) Niels: Herre Kongen, med Føje kan I tiltale mig slig. Vi jyske Riddersmænd har ikke altid ydet Eder de Tjenester og den Troskab – –
- (149) Kristoffer: Spar dine Talemaader! I hvilket Ærinde har dine Oprørsfæller, mine Undersaatter i mit Land Jylland sendt dig hid?
- (150) Niels: Herre Konge! Der ingen, der har sendt mig hid. Hemmelig og ukendt er jeg i Nat – –
- (151) Kristoffer: Det lader til at være bleven Skik her i Landet at komme hemmelig og ukendt til Kongen. Saaledes kom ogsaa danske Riddersmænd til min høje Fader hin Rædselsnat. – Du blegner, Mand. Mig tykkes, du minder mig om Sorteploug³⁹ i dit Ydre. Er du kommen for at forraade din Herre og Konge? Naa?
- (152) Niels: Menneskekender er I ikke, Kristoffer Erikssøn. Aldrig har I haft troere Undersaatter end Folkene paa Nørreris. – Ene har jeg sneget mig hid i Nat at vare Eder ad, Herre Konge. Thi i Dag og i Nat falder Dommen over Danmark, har jeg hørt, Afgørelsen om vort Land for al Evighed. Den kullede Greve⁴⁰ og Eders Halvbroder er uden nogens Vidende – paa ganske faa nær – nu paa Aalholm, hvortil det visst er Hensigten at føre Eder, Herre Konge.
- (153) Kristoffer: Alt det ved jeg. Hvad mere?
- (154) Niels: Ved I ogsaa hvad I skal paa Aalholm?
- (155) Kristoffer: Nej.
- (156) Niels: Underskrive med Eds Aflæggelse et Dokument, i hvilket I for Tid og Evighed fraskriver Eder Danmarks Krone og afgiver al Ret til den for Eder og Eders Efterkommere, saa længe Jorden staar.
- (157) Kristoffer: I lyver, Ridder Niels. Det vover de aldrig at forlange af mig.
- (158) Niels: Saa sagde jeg ogsaa, da jeg hørte det. Og som jeg er vorden troende, vil I vorde troende.

kammer. Niels Ebbesen slap fra snigmordet ved at flygte over Randers Bro, men allerede senere samme år omkom Niels Ebbesen i et større slag mod en holstensk hær ved Skanderborg. Episoden i Randers er siden via folkevisetraditionen i 1500-tallet blevet gjort til heltegerning, og den jyske væbner selv er blevet en myteomspunden, dansk nationalhelt, som mange andre forfattere op gennem tiden har brugt som litterært materiale fx. Christian Levin Sander, N.F.S. Grundtvig og M.H. Rosenørn, hvis bog fra 1872 Kaj Munk faktisk lånte på Københavns Universitets Bibliotek d. 20.10.1919. Stednavnet ”Nørreris” er det samme som ”Norring Riis”, der menes at være Niels Ebbesens gård. Gården skal have ligget i Foldby Sogn i Sabro Herred ca. 15 km. nordvest for Århus, men der er en vis usikkerhed om præcist hvor. I Foldby sogn ligger ”Nørreris Voldsted” i det nordlige skovbryn af Nørreris skov. Stedet er ifølge overleveringen refterne af Niels Ebbesens gård og blev udgravet i 1870, hvor man fandt en kampestensgrundmur bygget med mørtel, som muligvis er refterne af et tårn, bygget tidligt i middelalderen. I sognet har der desuden tidligere ligget en hovedgård, Norringgård, men den blev nedbrudt i 1762. [NOM & DSD & DF]

³⁹Sorteploug: Henvisning til ”Sorte Plov”, en jysk stormand, der i 1137 på Urnehoved Ting i Sønderjylland dræbte Kong Erik 2. Emune. [DSD]

⁴⁰den kullede Greve: ”Den kullede” – er ligesom ”Grev Gert” et tilnavn for Gerhard 3. af Holsten (1292-1340). Ordet betyder ”skaldet”. [DSD]

- (159) Kristoffer: Nu! Men hvad vil *du* mig da?
- (160) Niels: Bede Eder, Herre Konge, aldrig gøre dette. Selv om Tiderne er tunge og næppe tør haabes at vorde lettere i Eders Dage, sætter vi danske Mænd, der elsker vort Land, dog end al vor Lid til Eders Sønner. Og berøves vi nu ogsaa vor retmæssige Tro til dem – –
- (161) Kristoffer: Hvad betyder disse Ord, Ridder Niels? Er du kommen hid for at høre mig sige, at jeg aldrig vil gøre, hvad du ved, man ingensinde faar mig til?
- (162) Niels: Herre! Ene staar I. End er det ej Tid til Daad. Gerne bød jeg Eder min Arm og mine Mænd, men det er haabløst nu. Vi faar vente. Men om I i denne Trængselstid lod Eder nøde til at gøre noget, I ellers aldrig vilde falde paa, det lod sig tænke og undskylde. Derfor er jeg kommen for at bede Eder – –
- (163) Kristoffer: Det Tilsagn har jeg givet, før du har bedt mig derom. Er der mere, du vil?
- (164) Niels: Herre, jeg vil bede Eder om det Tilsagn skriftligt. Jeg har derfor i al Hast ladet et Dokument opsætte – –
- (165) Kristoffer: De ligner nok alligevel alle de andre, savlende af Mistro over for Eeders Konge som I er til Hobe! Naa, lad mig da se de Dokument – – –
- (166) Niels: Læs Herre Konge!
- (167) Kristoffer: ”Vi Kristoffer af Guds Naade de Danskes Konge lover herved ved Kristi Kors og aabne Vunder⁴¹ og Vor evige Salighed aldrig at ville give Afkald paa Danmarks Trone for Os og Vore Børn. Alle andre Bestemmelser om Kronens Eje og Arv vil være for ugyldige at regne.” Ja saa!
- (168) Niels: I tilgiver, Herre, at Dokumentet ikke er skrevet paa Latin og ejheller saa formfuldendt som vanligt. Men som sagt, det er udfærdiget i største Hast – –
- (169) Kristoffer: Ja saa! Ja saa!
- (170) Niels: I tøver med Underskriften, Herre –
- (171) Kristoffer: Og *det* vover I at byde mig, mig, mig, Eders Herre og Konge. Og I, Ridder Niels, understaar Eder i at træde mig for Øje med en saadan Lap! Men jeg kender Eder, jeg kender Eder til Hobe! Og jeg skal sige dig Ord til andet, hvad Meningen med dette er. – *Det* maa jeg lade mig byde af mine egne Undersaatter – – Naa, Vi Kristoffer af Guds Naade de Danskes Konge – saa det er – det er – det er, hvad I kan sige mig – det er min Titel iblandt Eder. Ja, men min uduelige Broder Erik, den Stymper⁴² og Stodder, der ødte alle Landets Penge til forfængelig Pomp og dumme Fester for de tyske, ved I, hvad I kaldte ham? Jeg har set de Dokumenter, der forelagdes ham; de begyndte ikke med et henslængt og skødesløst: de Danskes Konge; nej,

⁴¹Vunder: Flertalsform af ”vunde”, lånt fra det middelnedertyske ”wunde”, som betyder sår. [ODS]

⁴²Stymper: En ussel og sølle person. [DDO]

der stod Dominus Ericus Dei gratia Rex Danorum Sclavorumque illustrissimus⁴³ – se, det lød af noget andet. – Illustrissimus, jeg gad vidst, hvad illustrissimus der var ved den Karl! Og jeg gad vidst, hvem af Eder der kommer og siger illustrissimus til mig! Men Erik den Ødeland⁴⁴, den forfængelige Nar, der sugede Eders Penge fra Eder og smed dem i Møddingepøle blot for at more sig, ja, han var illustrissimus!

(172) Niels: Herre Konge, jeg er ikke kommen for at smæde vor højsalige Konge, Eders afdøde Broder.

(173) Kristoffer: Nej, men du er kommen for at smæde mig! – Ja, Herre Konge! Nu faar du smurt Munden! Har jeg ikke maattet staa her og høre dig kalde mig slet og bar Herre? Tror du ikke jeg tilfulde forstaar Eders Hensigter? Kristoffer den Elendige kalder I mig! og Stodderkongen⁴⁵! Og nu ønsker I bredhalsede jyske Bønder, at I kan beholde Stodderkongen og hans Stodderæt til Navnekonger over Eder, for at I frit og uhindret kan slaa Eders samvittighedsløse, smaatyraniske Volter⁴⁶. – –

(174) Niels: Herre Konge! Mangen dansk Adelsmand kunde I desværre tale saadan til med Føje – –

(175) Kristoffer: Men I tager fejl, gør I. Stodderkongen kan endnu naa at blive Danmarks stolteste Fyrste. Saa saare Erik er bleven rask fra sit modbydelige Fald med Hesten, rykker han op gennem Jylland, mens Almuen flokker sig om ham; jeg og Valdemar skal nok bringe Røre paa Lolland og Falster, og Otto kan vel altid Udrette noget paa Sjælland. Har jeg først Jylland, Sjælland og Lolland, falder Fyn mig gerne til Fode, og saa igen at gøre sig til Herre i Skaane er ingenting at tale om. Og da Gud naade Eders brede Halse, I jyske Storpratere⁴⁷!

(176) Niels: Kong Kristoffer, I ligner Eders Folk. Vi taler saa grumme meget og virker slet ingenting. Drømme kan vi og pludre – –

(177) Kristoffer: Jeg skal vise Eder, I Forrædere, at jeg forstaar baade at – –

(178) Niels: Forræder kan ingen kalde mig med Rette, enddog jeg er Herremand. – Men jeg maa gaa. Om lidt kan I skænde paa andre, og, som sagt, det staar end ej til mig at værge Eder. Gud give den Dag kunde komme – eller hellere lille Valdemar der, hvis Øjne spaar mig saa meget.

(179) Kristoffer: Der har I Eders hæslige Lap igen! Gaa saa! Gaa! Jeg skriver ikke flere Dokumenter under – og i det hele taget agter jeg for Fremtiden kun at følge min egen kongelige Vilje og give Fanden i alle andres Ønsker og Bønner – –

⁴³*Dominus Ericus Dei gratia Rex Danorum Sclavorumque illustrissimus*: Latin for ”Den højstberømte Herre Erik, Danernes og Slavernes Konge af Guds Nåde”. Munk spiller i de næste replikker på ordet ”illustrissimus” (højstberømt), idet jo netop Erik i Danmarkshistorien står som kongen, der pantsatte Danmark til de holstenske grever. Denne berømmelse var med andre ord ikke fortjent. [DSD]

⁴⁴*Ødeland*: Betegner en person, der øder, hvad han ejer, en som ruinerer sig selv ved flot, dyr og overdådig levevis. [ODS]

⁴⁵*Stodderkongen*: Betegner en konge uden kongelig ære, rigdom, værdighed og magt - en fattig, ussel og ynkelig konge. [ODS]

⁴⁶*Volter*: ”At slå sine volter” betyder at opføre sig, som man finder for godt, at lave gale streger. [ODS]

⁴⁷*Storpratere*: Jf. det nytyske/hollandske ”prate” (sludder, vrøvl). Det samme som at snakke, passiare, vrøvle eller prale. Som det står i den næste replik, er en ”storprater”, en ”som taler saa grumme meget og virker slet ingenting”. [ODS]

- (180) Niels: Forgæves vil jeg ej have gjort denne Rejse. Vente længere tør jeg ej heller. Der er ingen Tid til mere Forhandling. I maa skrive under, Kong Kristoffer.
- (181) Kristoffer: Aldrig! Det sværger jeg ved min Sjæls Sa –
- (182) Niels: Sværg ikke!
- (183) Kristoffer: Jo, Gud vil jeg sværge. Mine egne Undersaatter har længe nok trukket rundt med mig. Satan martre⁴⁸ min Sjæl i den evige Ild, om jeg skri – –
- (184) Niels: Saa drag Eders Sværd, Kristoffer Erikssøn!
- (185) Kristoffer: Vil du lægge Haand paa din Konge!
- (186) Valdemar: Du maa ikke gøre Far noget, fremmede Mand!
- (187) Sibilla: Hjælp! Man myrder Kongen!
- (188) Niels: Aldrig stod min Hu til at myrde. Men i denne Dag kastes Lod om mit Lands Evighedsskæbne maaske. *I raader for om Loddet bliver hvidt eller sort! Vælg nu! Skriv eller drag fra Land!*
- (189) Valdemar: Far, du kan da nemt hugge ham ned!
- (190) Kristoffer: I Satans Skind og Ben! Saa lad mig skrive. Hvis jeg da saa kan faa Fred.
- (191) Niels: Tak, Herre Konge! Nu frelstes Danmark fra Undergang. Hil Eder, Kong Kristoffer! Vi ses aldrig mere. Men vi, Prins Valdemar – med Guds Hjælp kan jeg raabe, naar vi atter ses: Hil Eder, Valdemar, Konge til Danmark! (*Gaar med Dokumentet*)
- (192) Valdemar: Den Mand syntes jeg godt om, Far. Skønt han jo var noget slem ved dig.
- (193) Kristoffer: Jeg haaber ikke, mine Mænd lader ham slippe ud! Den Djævel! Vover han her – formaster sig til – –
- (194) Sibilla: Men, Herre Konge – – –
- (195) Kristoffer: A – a, han hører til den Slags Mennesker, jeg hader og frygter! Disse Mennesker med vandblaa, ærlige Øjne! De falder aldrig paa et Kneb; de gaar altid bent⁴⁹ frem, og de dør altid ukendte eller øver en vældig Stordaad og dør eller – hæ! – eller dør og øver en vældig Stordaad.
- (196) Valdemar: Men saa er det jo smukt at dø, Far!
- (197) Kristoffer: Aah, Snak, Dreng! Hvad kender et Barn som du til at dø? Jeg siger dig, Valdemar, at dø er det rædselsfuldeste paa Jorden. Saa længe der er Liv, er der Haab
- (198) Valdemar: Er Haab da godt, Far? Jeg husker engang, Farbror Johan sagde, at det var kun slette og uduelige Mennesker, der behøvede at haabe.

⁴⁸*martre*: Fra højtysk ("martern, marteln") for det at tilføje voldsomme og ofte langvarige legemlige smerter, tortur. [ODS]

⁴⁹*bent*: Af oldnordisk "beinn" og betyder "lige" eller "i lige linje". Jf. "benfram", lige frem. [ODS]

(199) Kristoffer: Saa skulde du spurgt ham, min Søn, om han ej haabede at fange Danmarks Krone engang – haha! – Men hvad mente dog Fyren med, at du blev Konge? Hvad skal det sige? Der er jo baade Erik og Otto. Og Erik er god nok, det ved jeg da. Hvad vilde han sige – hvad mente han da? Og hvad skulde det betyde, at han og jeg ikke saas mere? Spaaede han mig min Død mon? Ja, det kunde han lide. Bi⁵⁰! bi! min gode Hr. Niels, bi! Næste Gang, vi ses, hænger du og alle de Forrædere, der har vovet at vende Erik og mig Ryggen, i en Galge, og Fuglene hakker i Eders – – Saadan en – en Hund! Kommer han her og – – aah! jeg er ogsaa alt for god af mig, alt for god! Hvorfor hug jeg ham ikke ned med min egen Næve. Kommer der mig nogensinde igen en uforskammet Adelsmand for Øje, jeg slaar ham ned paa staaende Fod, jeg skal vise de Herrer – – –

der høres Skænderi udenfor mellem Uffe og Olaf og en fremmed Røst. Døren rives op, og en Mand kommer til syne i Aabningen holdt tilbage af de to Drabanter

51

(200) Manden: (*raaber*) Jeg er Henrik Breide⁵². Følg godvillig med mig, Kristoffer Eriks-søn!

(201) Kristoffer: Følg med? Hvorhen? Hvad er du for en Karl? Hvad vil du mig?

(202) Breide: Alt det skal jeg sige dig paa Vejen maaske!

(203) Kristoffer: Hvad Snak! Er du Hvovedii Mand? Er du kommen for at hente den unge Pige her? Nu, saa tag hende og gaa –

(204) Sibilla: Herre Konge, I lovede mig – –

(205) Kristoffer: Ti stille! En Konges Liv er vel mere, tifold mere end en Kvindes. Du burde være glad til, du faar Lov at redde din Herre og Konge.

(206) Sibilla: Ja, ja, det er ogsaa sandt, men – –

(207) Breide: Hvad Helvede bryder jeg mig om dit Fruentimmer. Naa, vil du følge godvillig med eller skal vi tage dig ved Vingebenet⁵³?

(208) Valdemar: (*skriger*) Smid ham dog ud, Uffe og Olaf! Hvad venter I paa? Kyl ham dog ud!

De to Mænd brydes med ham, Døren smælder i

⁵⁰Bi: Ældre ord eller dialektalt for "at vente". [ODS]

⁵¹Drabanter: Kommer af det middelnedertyske ord "dravant" og betegner en soldat af en fyrstelig persons livvagt. [ODS]

⁵²Henrik Breide: Efter sigende blev Christoffer i 1332 overfaldet og taget til fange i Sakskøbing af to adelsmænd, som førte ham til Grev Johan på Aalholm Slot. De to adelsmænd hed Henneke Breide og Johan Ellemose. Breide var af holstensk adelsslægt, som fra 1300-tallet også fandtes i Slesvig. Det kan dreje sig om Henrik (eller Heldrik) Breide (d. 1355), som havde Langholt Hovedgård ved Aalborg i pant. [SAL & DSD & ROHI]

⁵³tage dig ved Vingebenet: Udtryk, der overført betegner det at tage et fast tag eller greb i nogens arm, fx for at smide nogen på porten eller at arrestere nogen. [ODS]

- (209) Sibilla: O, Herre Konge, det er en tarvelig lollandsk Adelsmand, han kommer sikkert fra Johan – –
- (210) Kristoffer: Ah, Johan, for Helvede! ham glemte jeg.
- (211) Sibilla: Hvad skal vi gøre, Herre, vi er visst fortabte?
- (212) Kristoffer: Det hedder Herre Konge, Sibilla!
- (213) Sibilla: Ja, ja, Herre Konge – men – men jeg er saa rent forvirret – – Og se – der nede paa Gaden staar Johan Ellemose, en Fyr Mage til den anden – o, vi er rent fortabte, Herre Konge – – –
- (214) Kristoffer: Kongen er aldrig fortabt. Mine tro Mænd vil væрге mig til sidste Blod-sdraabe. Og jeg selv vil falde med Sværd i Haand bag en Dynge af mine Fjenders Lig – – –
- (215) Sibilla: De har visst kun en tre fire Svende med, Herre Konge, saavidt jeg kan se.
- (216) Kristoffer: Om de saa var Tusinder, frygted jeg ej. Staaende vil jeg falde med Sværd i Haand.
- (217) Valdemar: Og jeg vil staa ved din Side, Far.
- (218) Sibilla: Og jeg vil dække Eder med mit Legeme, Herre Konge – – –
- (219) Kristoffer: – bag en Dynge af mine Fjenders Lig; thi jeg frygter dem ikke. – Her er vel ikke et Sted, jeg kan skjule mig – – Ah, hvem kommer der? Drag dit Sværd, Valdemar! Lad os gemme os!
- (220) Uffe: (*kigger ind*) Herre Konge, de truer med at tage Eder med Magt. Skal vi væрге Eder?
- (221) Kristoffer: Naturligvis. Hvi tror I ellers, jeg giver Eder Kost og Logi? Hug dem ned til Hobe. Er I ikke 8 Mand? Og de er ikke mere end 5.
- (222) Uffe: De er 6, Herre, og vi er 5. Saa vi kan nok – – –
- (223) Kristoffer: Men hvor – ha, hvor er Hvovedius og alle hans Tjenere?
- (224) Uffe: Som blæst ud af Huset, Herre Konge, ingen ved hvorhen.
- (225) Kristoffer: Gud give, jeg vidste, om han var Ven eller Fjende. Men lige meget, ud med dig, værg mig. Frelser I mig fra dette, lover jeg hver af Eder – –
- (226) Uffe: I behøver intet at love; for vi ved, I kan ikke holde det. (*forsvinder*)
- (227) Kristoffer: Hvad vover han, det plumpe Dyr? Aah, Gud! hvad skal vi gøre? Bed for mig, Jomfru Maria og hellige Christoforus⁵⁴! Mon vi ikke heller maa overgive os uden Kamp? Saa faar vi visst billigere Vilkaar⁵⁵. – Drag dit lille Sværd, Valdemar! Vi vil hugge os gennem Fjendens Rækker. Det er da ogsaa svært⁵⁶, at der i hele

⁵⁴*hellige Christoforus*: Reference til den kristne martyr Christoffer. Legenden beretter om kæmpen, der kun ville tjene den mægtigste herre. Efter at have tjent både kejseren og djævelen fulgte Christoffer en eremits råd og gik over til at tjene Kristus ved at bære vejfarende over en flod. En nat skulle han bære et barn over floden; barnet viste sig at være Kristus, og som et tegn blomstrede Christoffers stav. I senmiddelalderen nød han stor popularitet og påkaldtes ved pludselig død. [DSD]

⁵⁵*billige Vilkaar*: Betyder ”rimeligere vilkår” - her i forhold til den forestående tilfangetagelse. [ODS]

⁵⁶*svært*: Betyder noget i retning af ”uheldigt” eller ”hårdt”. [ODS]

Huset ikke findes et rigtigt Skjulested. Lad os dog søge! Eller mon man ikke kunde liste ud etsteds, uden at de fik Øje paa os? Nej, nej, vi vil trodse dem. Hør, hvor de kæmper udenfor (*Der høres Eder og Skældsord*) Lad os trodse dem! De skal ikke se Kongen ydmyget (*Døren rives op, en slet rustet Fyr springer ind og slaar den til efter sig*) Hvem er det? (*Kristoffer paa Knæ*) Naade, Naade, Herre! Spar mit Liv!

(228) Manden: (*springer hen og griber fat i ham, han lader sig modstandsløs trække hen mod Døren*) Ut med dig, dit skabede Dyr!

(229) Valdemar: (*løber til og jager sit lille Sværd lige ind i Ryggen paa ham, saa han ruller forover og dør*) Der fik du den, du Asen!

(230) Kristoffer: Aah, Gudskelov, aah Tak, Jomfru Maria og alle hellige Engle. Gud er med dig, min Søn. Du bliver en stor Mand engang.

(231) Valdemar: Det tænker jeg ogsaa, Far!

(232) Kristoffer: Se, se, han er helt død. (*Sparker til Liget*) Saadan en! Vover at lægger Haand paa sin Konge! Ret saa, Valdemar, ret saa! Kongen og Kongesønnen kan nok ordne saadan en Fyr! (*Sparker igen*)

(233) Sibilla: (*der har ligget i Bøn*) Aah, Herre Konge, nu gaar de visst igen. Saa er Faren ovre –

(234) Breide: (*raaber udefra*) Kom herud, Kristoffer, eller vi brænder dig inde.

(235) Uffe: (*træder ind*) Ja, Herre Konge, nu har vi drevet dem ud paa Gaden.

(236) Kristoffer: Tak, mine gode og tro Mænd! Eders Konge skal vide at lønne Eder derfor.

Uffe gaar

(237) Breide: Kom ud, Kristoffer Erikssøn, eller vi brænder dig inde!

(238) Valdemar: Luk Mund, du Forræder og Kongemorder, eller min Far skal tugte dig.

(239) Kristoffer: Ret saa, min Dreng, det er rigtigt, du kan give dem Svar paa Tiltale.

(240) Breide: For sidste Gang, Kristoffer – –

(241) Kristoffer: Aah, jeg vil blæse paa dine Trusler og lade dig hænge i en Galge, saa saare jeg ser Lejlighed dertil.

(242) Breide: (*skoggerler*)⁵⁷ Du lever ikke, til jeg bliver 100 Aar, Kristoffer.

Pause

(243) Kristoffer: Hvad mon de nu tager sig for dernede? Kan du ikke komme til at kigge ud, Sibilla.

⁵⁷ *skoggerler*: Kommer af verbet "skogre", som oftest bruges af jægere og zoologer om visse handyr og især fugles frembringelse af en høj, gjaldende og latterlignende lyd, navnlig i brunsttiden. [ODS]

- (244) Valdemar: Det kan jeg, Far.
- (245) Kristoffer: Nej, nej, nej, de kunde faa Øje paa dig – nej – Valdemar – hører du – –
–
- (246) Sibilla: (*med et Skrig*) Herre Konge, Straataget brænder!
- (247) Kristoffer: Straataget! – Hjælp! Gud i Himlen! Jeg har aldrig overhængt dig med Bønner! Det er første Gang – saa kan du ogsaa gerne hjælpe mig – – – De indebrænder Kongen – –
- (248) Sibilla: Herre Konge, I maa flygte!
- (249) Valdemar: Far! Far!
- (250) Kristoffer: Jeg omkommer i Luerne. Jeg brænder levende – O, det er forfærdeligt. Hvad er det dog for en Rædsel, der forfølger os. Min Farfar blev forgiven, min Far snigmyrdet⁵⁸ og jeg brændt inde. Saa handler de Danske med deres Konger. Hvad skal jeg dog gøre?
- (251) Valdemar: Du maa ud, Far. Du maa væk herfra!
- (252) Kristoffer: Ja, ja; kan du og Sibilla ikke gaa ud at bede for mig. Et Barns og en ung Kvindes Bønner vil røre dem. Havde jeg dog blot overgivet mig strax. Nej, nej, Valdemar, du maa ingen Steder gaa. Jeg vil byde dem en stor Løsesum. Jeg vil true dem til at slippe mig. Jeg vil gemme mig herinde. Jeg vil hugge mig tværs igennem dem. Jeg vil lade mig indebrænde. Aah, Gud i Himlen give, jeg vidste, hvad jeg vilde! Var endda Erik her!
- (253) Breide: (*udefra*) Kommer I ud, Kristoffer?
- (254) Kristoffer: Ja – jeg gør ikke. Aah Herregud, aah Herregud! Skal jeg virkelig brænde inde med min lille Søn. Giv mig et Raad lille Valdemar, giv mig et Raad, ædle Jomfru, giv mig et Raad, Gud i Himlen – – –
- (255) Breide: I er vel snart en lækker Brad⁵⁹, Kristoffer?
- (256) Sibilla: I maa ud, Herre Konge, I kan ikke blive her.
- (257) Kristoffer: Nej, det er jo det forfærdelige ved det. Jeg kan ikke blive her, og jeg kan ikke komme ud. Jorden har egentlig aldrig haft Plads til mig. Hvor er dog ogsaa alle mine Folk henne?
- (258) Valdemar: (*løber hen til Døren*) Kom ud her, Far! (*Han aabner den, men viger tilbage. Kvælende Røg slaar ham i Møde*)
- (259) Kristoffer: Ja, se, se! Og saa er det rent forbi. Saa skal der staa i Historien: Sveget af alle i staaende Kampe mod Overmagten, gik Christoforus secundus i Døden med sin Søn og faldt for Mordbrændernes Anslag – – –

⁵⁸*Min Farfar blev forgiven, min Far snigmyrdet:* Christoffer 2.s farfar var Christoffer 1. (1219-1259, konge i perioden 1252-1259), som under en uforsonlig strid med ærkebisp Jakob Erlandsøn døde i Ribe (29. maj 1259) efter at have drukket forgiftet altervin. Rygtet fortæller, at han blev forgiven af abbed Arnfast fra Ryd Kloster. Christoffer 2.s far var Erik 5. Klipping (1249-1286, konge i perioden 1259-1286), som blev lokket i baghold og myrdet i Finderup Lade (22. november 1286). [DK & DSD]

⁵⁹*en lækker Brad:* Ordet ”Brad” kommer af det tyske ”braten” (stege) og betegner kød tillavet ved stegning: en steg. [ODS]

- (260) Sibilla: O, Gud i Himlen, forbarm dig – –
- (261) Kristoffer: Det gør han ikke! Lad være med at bede ham om noget. – – Saa langt er jeg dog ikke sunket endnu. – Nej, for jeg er overhovedet ikke sunket. Det er vel smukt at dø staaende. (*Han kaster sig paa Gulvet og skriger*)
- (262) Breide: (*udefra*) Hvad Satan venter du paa?
- (263) Valdemar: Vinduet, Far, Vinduet. (*Trækker ham hen og springer selv ud*)
- (264) Kristoffer: Ja, ja, der er Redningen. Nej, nej jeg tør ikke – – jeg kan ikke springe – – – (*synker opgivende sammen*)
- (265) Sibilla: Jo, jo, Herre Konge, I maa gøre det. Se, her er et par Stokke, I kan støtte Eder til. (*Hjælper ham op*)
- (266) Kristoffer: I Guds Navn da!
- (267) Breide: Endelig – der har vi ham.
- (268) Kristoffer: Nej – jeg tør ikke – kan jeg ikke en anden Vej – – – –
- (269) Sibilla: Nej, Herre Konge, nu maa I ud her.
- (270) Kristoffer: Nej, nej, jeg tør ikke – (*trykker sig tilbage*)
- (271) Hvovedius: (*staar pludselig bag ham midt i Røgen*) Hvad Satan er dette? Brænde mit gode Hus af! Og det er din Skyld, du raadnende Aadsel. Ud med dig – (*gaar imod ham med løftet Næve*)
- (272) Kristoffer: Maria og Sante Kristoffer – (*styrter sig ud*)
- (273) Hvovedius: Aha, saa fik jeg dig dog – (*griber fat i Sibilla*)
- (274) Sibilla: Slip mig, slip mig! (*Bryder med ham*)
- (275) Raab udenfor: Tag ham! Bind ham! Smid ham op paa Vognen! Lænk ham til Hestens Hale! Hep! Hep!

2. Akt: 2. Akt

Senere paa Dagen. Værelse paa Aalholm. Foran Bordet sidder Gert og Johan hver med et Vinglas foran sig. Foran Gert ligger et Dokument.

- (276) Gert: Jeg tror dig, Johan. Huset er sikkert godt nok. Haven ogsaa. Men Prisen er for høj
- (277) Johan: Det er mig ikke muligt at sælge det for mindre, Gerhard.
- (278) Gert: Ved du hvad? Slig ædel Ganger! Vilde du endda tage til Takke med en anden af mine gode Heste.
- (279) Johan: Jah, Gerhard! Et Hus for en Hest – jeg tror dog knebent, du snydes ved det Bytte!

- (280) Gert: Det kommer an paa, hvordan Hesten og Huset er. – Den handel kan jeg ikke gaa ind paa.
- (281) Johan: ja, jeg kan ikke slaa af.
- (282) Gert: Saa er den Sag altsaa afgjort.
- (283) Johan: Naa, naa, vi kan da tale om det.
- (284) Gert: Ja, der er ikke mere at tale om. Enten faar jeg Huset og du en anden af mine Heste eller ogsaa bliver der intet af det hele. Det synes jeg du maa kunne sige ja eller nej til i en Haandevending.
- (285) Johan: Ja, ja, se, mit Feltraab er nu: i Livet gælder det om at handle – –
- (286) Gert: Det er mit ogsaa.
- (287) Johan: Og dog er der uhyre Forskel paa os – –
- (288) Gert: Ja, for du handler med Penge og jeg med Jern – – –
- (289) Johan: Ja, og Kristoffer underhandler – –
- (290) Gert: Ja, og bukker under
- (291) Johan: Tja, man kunde sige, at det er et rent Under, at han ikke er rent bukket under endnu, hahaha!
- (292) Gert: Jeg gad vidst, hvorledes han kunde være bukket værre under.
- (293) Johan: Aah, han kunde da være død.
- (294) Gert: Var det værre?
- (295) Johan: Naa, nej, saamænd.
- (296) Gert: Han maa for Resten snart kunne være her.
- (297) Johan: Ja, det er paa Tide. – Tja, næ, aldrig fik dog Landet, har dog Danmark haft en mere sølle Konge.
- (298) Gert: Maaske. Maaske rettere: farligere Fjender.
- (299) Johan: Det er det jeg altid har sagt: det gælder bare om at kunne handle.
- (300) Gert: Ja, uden Forholdsordsled⁶⁰
- (301) Johan: Ogsaa med.
- (302) Gert: Det bryder jeg mig nu mindre om. –
- (303) Johan: – Sig mig, Gerhard, har du Dokumentet?
- (304) Gert: Her er det. (*Tager et Papir frem*)
- (305) Johan: Giv mig det! Tak ! Saa skal jeg se at faa ham overtalt til at skrive under uden alt for store Spektakler.
- (306) Gert: Jamen hurtigt. Vi maa af Sted strax ved Mørkets Frembrud; ellers er det for silde.

⁶⁰*Forholdsordsled*: Munks humor over to forståelser af ordet ”handel”: jf. ”at handle med nogen” (med forholdsordsled), altså at drive handel, hvilket står i modsætning til ”at handle” (at være handlekraftig). Gert var jernets og handlingens mand, mens Johan var pengenes og varehandlens mand.

- (307) Johan: Hys, nu kommer de visst. Gaa ind, Gerhard, gaa ind! Og du har jo lovet ikke at komme frem, før jeg banker i Bordet.
- (308) Gert: Jeg plejer at holde, hvad jeg lover.
- (309) Johan: Og du har ogsaa lovet ikke at blive heftig.
- (310) Gert: Ja, for Fanden! Er der mere, jeg har?
- (311) Johan: Ja, haha, du har ogsaa lovet mig, at jeg maa sige ham om Eriks – hys, gaa! gaa!

Gert gaar, Ellemose og Breide træder ind

- (312) Breide: Nu bringer vi Fuglen.
- (313) Ellemose: Men vi har maattet svide den lidt i Vingen.
- (314) Johan: Det er godt. Al Eders Ulejlighed skal til fulde vorde Eder betalt. Og I ved: ikke med et Ord over for noget Menneske fortælle, at I har set mig her eller, at jeg har nogen Andel i dette.
- (315) Ellemose: Nej, naturligvis! Bare vi faar vor Betaling – –
- (316) Breide: Vi skal sgu nok holde Kæft, Grev Johan.
- (317) Johan: Vel! Hent ham saa!

De forsvinder. Johan sætter sig ved Bordet og læser i Skødet paa det før omtalte Hus – det har Gert ladet ligge paa Bordet –. Lidt efter træder Breide og Ellemose atter ind med Kong Kristoffer, bagbunden, mellem sig. Valdemar kommer grædende efter

- (318) Johan: (*vender sig brat*) Hvem vover at forstyrre mig – – men hvad er det for et Optog? Gud i Himlen, hvad ser jeg? Min kongelige Broder bunden? Hvad betyder dette, Kristoffer?
- (319) Kristoffer: Spørg dine Mænd!
- (320) Johan: Hvad er I for Mænd? Hvor understaar I Eder i – – løs, løs min kongelige Herre og Broder! Hvad skal dette sige?
- (321) Kristoffer: Det er et plumpt og røverisk Overfald af den simpleste Art – –
- (322) Valdemar: God Dag, Farbror. Vil du ikke straffe de to ækle Mænd der?
- (323) Johan: Hvad Sat – – – Valdemar, er du med? Er du her. Velkommen, min kære, lille Brodersøn, velkommen! Sæt Eder ned, Kong Kristoffer, og forklar mig – – – Gaa ud med Eder, I to Skurke. Kunz, Kunz!
- (324) Kunz: (*Johans Tjener træder ind*) Ja, Herre!
- (325) Johan: Lad de to Fyre smide i Fangehullet i Nat. Jeg skal forhøre dem i Morgen aarle. Ud! (*De gaar alle tre*)
- (326) Valdemar: Maa jeg gaa med ud og se dem bindes, Farbror?

- (327) Johan: Næ, næ, næ, nej. Nu skal du blive her og fortælle Farbror hvad alt dette betyder.
- (328) Valdemar: Jamen jeg vil ud at se dem bindes først og gøre Nar ad dem --
- (329) Kristoffer: Nej, nej, Valdemar maa ikke gaa ud. Han kan komme noget til. Han skal blive hos mig.
- (330) Johan: Der hører du selv.
- (331) Valdemar: Uch, I gamle er da ogsaa altid saa forsigtige!
- (332) Johan: Nu, men -- hvad betyder dog saa dette? Forklar dog -- --
- (333) Kristoffer: Jeg opholder mig hos en Ven i Saxkøbing. Med-et overfaldes jeg og tages til Fange af disse to plumpe Fyre -- ja, jeg er ved at forgaa af Ærgrelse og Skam.
- (334) Johan: Skam ser jeg ingen Grund -- --
- (335) Kristoffer: Nej, Skam var ejheller det rette Ord. Hvad skulde jeg skamme mig over? Blev ikke ogsaa min højt berømmelige Oldefader, den straalende Valdemar Sejr overrumplet af en ringe Adelsmand⁶¹ -- --
- (336) Valdemar: Vi skal nok hævne os, Far.
- (337) Johan: Naturligvis hjemsøger jeg Forbryderne med den mest vanærende Straf. Men jeg forstaar stadig væk ikke Meningens med dette raa og plumpe Overfald --
- (338) Kristoffer: Jeg ikkeheller. Og ejheller forstaar jeg, at du er paa Aalholm nu, Johan
- (339) Johan: Det er ogsaa kun paa en flygtig Gennemrejse, kære Broder. Og det er saamænd tilmed for Eders Skyld, Herre Konge, jeg er her.
- (340) Kristoffer: For min? Det er mig ret kært at høre.
- (341) Johan: Ja, det ved jeg, min -- --
- (342) Kristoffer: Du har jo alle Dage været en god og kærlig og hensynsfuld Broder over for mig -- --
- (343) Johan: Ganske det samme kunde jeg sige til Eder, Kong Kristoffer -- --
- (344) Kristoffer: Naar jeg ser dette evige Smil om din Mund, dit rødlig Haar og din udpræget krumme Næse, saa -- saa gennemsitres jeg af -- af Lykke ved -- Lykke over at du er min Broder, at jeg ved, at der banker et inderligt og hengivent Broderherte i din Broderbarm for mig din Lensherre og Konge -- -- --
- (345) Johan: Ganske paa samme Maade gaar det mig. Naar jeg ser Eders ranke, stolte Skikkelse, Eders prægtige Skæg, Eders Kongeblik og Eders malmfulde Maade at optræde paa, saa glædes jeg ved Tanken om, at denne Legemliggjorthed af Kraft og kongelig Stolthed og Snille er min Broder som
- (346) Kristoffer: Ja -- ja -- vi har altid været glade for hinanden -- du har altid været en overbærende og trofast Broder, ret en -- -- -- hvad Satan i hede Helvede vil du mig

⁶¹min højt berømmelige Oldefader, den straalende Valdemar Sejr overrumplet af en ringe Adelsmand: Henvisning til den succesfulde Valdemar 2. Sejr (1170-1241, konge 1202-1241). I 1223 blev den politiske situation ændret brat, da Valdemar Sejr blev taget til fange på Lyø af grev Henrik af Schwerin og først efter flere år kom fri imod en meget stor løsesum. Tilfangetagelsen medførte, at kongens nordtyske imperium brød sammen. [DSD & DK]

saa? Hvorfor har du ladet mig slæbe hid? Vil du sælge mig til nogle Tater⁶² for at de kan rejse Landet rundt og forevise mig?

(347) Johan: Gud i Himlen! hvad mener min kongelige Herre og Broder?

(348) Kristoffer: Lad mig se Dokumentet! strax!

(349) Johan: Dokumentet?

(350) Kristoffer: Ja, Dokumentet, du har ladet mig slæbe hid for at underskrive.

(351) Johan: Jeg forstaar slet ikke, hvad Meningen – –

(352) Kristoffer: Dit og Gerts forbandede Papir! Lad mig se det! Naa!

(353) Johan: Ah! Jeg begynder at fatte. Der er kommen min kongelige Broder Rygter for Øre – – –

(354) Kristoffer: Ja, ja. Passer de ikke da?

(355) Johan: Det kan jeg jo ikke sige, før jeg kender Rygterne.

(356) Kristoffer: Men du kan vel sige, hvad der ligger til Grund for de Rygter?

(357) Johan: Det kan jeg, og det vil jeg. Men mon ikke først Valdemar hellere – –

(358) Kristoffer: Jo, Valdemar maa gaa.

(359) Valdemar: Nej, jeg vil blive, jeg vil blive, jeg vil blive.

(360) Johan: Gaa saa, Valdemar!

(361) Kristoffer: Naa, jaja! Vil Drengen blive, saa lad ham.

(362) Johan: Ganske som det lyster Eders kongelige Vilje, Broder.

(363) Kristoffer: Fortæl saa!

(364) Johan: Ja, Gerhard kom en Dag til mig og talte noget forblommet⁶³ og uforstaaeligt om juridisk Ret og – og jegvedejhvad. Han optraadte raat og voldsmandsagtigt og talte om at tvinge Eder – tænk, tvinge, sagde han – til at give Afkald paa Danmarks Trone – tænk, Eders retmæssige Trone – for Tid og Evighed, ikke blot for Eder selv, men ogsaa for Eders Børn og deres Efterkommere – – –

(365) Kristoffer: Naa, og det vilde du heller end gerne gaa med til. Men saa kunde I ej blive enige om Byttets Fordeling. Og hvad blev saa Kompromisset? Hvad enedes I om?

(366) Johan: Jeg blev i allerhøjeste Grad forfærdet over denne Plan baade paa Grund af dens Brutalitet som paa Grund af dens Ugennemførlighed. Forgæves søgte jeg – –

(367) Kristoffer: Alle de Talemaader kan du springe over. Hvad blev Resultatet? Hvad skal jeg skrive under paa i Dag?

⁶²Tatere: Middelnedertysk ord for sigøjner - særligt for danske forhold ogsaa betegnelse for natmand, keltring og rakker samt undertiden brugt som blot nedsættende betegnelse. [ODS]

⁶³forblommet: Jf. tysk "verblümen". Betegner i denne sammenhæng en ytring, som er vanskelig at forstå pga. en tilstræbt kunstig, skruet, tilslørende eller blot antydende udtryksmåde: dunkel, utydelig eller tvetydig. [ODS]

- (368) Johan: – – at faa ham til at afstaa fra et saadant Forehavende. Gerhard lod sig ikke rokke. Ved Opbydelse af al min diplomatiske Snildhed, ved min Veltalenhed og ved personlige Ofre lykkedes det min Broderkærlighed at faa Gerhard besnakket og formildet – –
- (369) Kristoffer: – til at jeg kan beholde en Landsby i Estland maaske.
- (370) Johan: – – saaledes at I selv, min Herre Broder og Konge, beholder Kronen til Eders Dødstime –
- (371) Kristoffer: – og saaledes at mine Børn kan komme i Smedelære og opholde Livet ved at lave Klinger til Gerts og Johans forbandede Øgleunger.
- (372) Johan: Min Herre og Konge – –
- (373) Kristoffer: Lad være med at blive ved at tude mig dit ”Herre og Konge” ind i Øret, mens du staar og ler mig op i mine aabne Øjne med din krumme Snude og dit Hestegrin.
- (374) Johan: Min kongelige Broder! En Krig med Grev Gerhard nu vil være meget uklogt. Hvad kommer det ogsaa Eders Sønner, hvad I skriver under paa. Saa saare I er død, tilriver Eders Sønner sig Danmark med Vaabenmagt, hvor mange Papirer der end foreligger. Og naar nu denne gamle betydningsløse Underskrift kan afværge en forhaandenværende farlig Krig, hvorfor i Alverden saa ikke skrive under?
- (375) Kristoffer: Det lyder meget fornuftigt, hvad du der siger. – Men sig mig: naar Underskriften er betydningsløs, som du kalder den, hvad vil saa Gert med den?
- (376) Johan: Aah, fordi Grev Gerhard er saa dum, at han ej indser den Ubetydelighed.
- (377) Kristoffer: Gert, dum! Sagde du, jeg var dum, vilde jeg snarere tro det – –
- (378) Johan: Min kongelige Broder, tro mig, Sagen er klar: Hvis I ikke skriver under, er en stor og farlig Krig sikker. Hvis I skriver under, har I Fred alle Eders Dage, og Eders Sønner staar lige godt for *det*.
- (379) Kristoffer: Hm! har du Dokumentet.
- (380) Johan: Der, Herre Konge!
- (381) Kristoffer: Tak! (*folder det op og begynder at læse*) Dominus Christophorus Filius Erics Dei Gratia Danorum Sclavorumque Rex Dux Esthonise (*holder inde. Som for sig selv:*) Hm! det er mig. Dominus Christophorus Filius Erics Dei Gratia Danorum Sclavorumque Rex Dux Esthonise⁶⁴ – – hm, ja, det er dog skønt at være Konge – Danorum Sclavorumque Rex Dux Esthonise – at have Lov at kalde sig det – at være det – – ja, min kære Broder, jeg vil ikke kalde Dokumentet for aldeles afviseligt – det aabner sikkert Vej for Forhandling; jeg mærker jo allerede paa Indledningen, at det er holdt i en Tone, der paa intet Punkt støder eller krænker min kongelige Værdighed.

⁶⁴*Dominus Christophorus Filius Erics Dei Gratia Danorum Sclavorumque Rex Dux Esthonise*: Latin for ”Den Herre Christoffer, Eriks Søn, Danernes og Slavernes Konge, Hertug af Estland”.

- (382) Johan: Min kongelige Herre og Broder vil ved at læse videre se, at det ej er Indledningen alene, dette kan siges om.
- (383) Valdemar: Hvad betyder det Brev, Far? Vil det sige, at jeg aldrig kan blive Konge?
- (384) Johan: Ss! Ss! lille Valdemar! Forstyr ikke din kongelige Fader, naar han skal læse!
- (385) Kristoffer: Om det betyder, at du aldrig kan blive Konge? Ja, ja, min Dreng, ja, ja, ja. Hverken du eller Erik eller Otto. Netop *det* betyder det. Det er et sidste Forsøg paa at vriste Kronen fra mig, det sidste og raaeste og plumpeste. Jeg forstaar helt vel Meningen med det. Skønt I begge regner mig for en gildet Hund⁶⁵ og ikke for mere og andet frygter I dog mine Sønner og deres Ret til Kronen. I ved, at Danskerne er et usselt Folk, men kun til et visst Punkt. I ved, de lader sig byde meget, men ikke alt. Især ved I, at de staar paa deres Ret, stædig og stivsinde, som var de Nordmænd. Det er Retten I vil vriste fra dem for derved ved I I gør dem Vejen til hjemmefødt Konge tifold brydsommere, svækker deres Retfærdskrav, deres Tro og deres Enighed. – *Jeg lader mig ikke overrumple, jeg lader mig ikke smigre til mere.* Du har troet at smigre mig med denne klingende Optakt. Skulde den smigre mig? Er det ikke min retmæssige Titel? Skulde min retmæssige Titel smigre mig? (*Kaster Papiret paa Gulvet*) Jeg skriver ikke under.
- (386) Johan: (*tager det op og rækker ham det*) Min kongelige Herre og Broder er træt af Dagens uventede Hændelser og naturligvis en Del nedtrykt og pirrelig. Det er ikke rigtigt af mig at plage min Konge med Rigsanliggender i Aften. Men jeg har travlt som sagt. Læs det dog igennem før det endelige Afslag, min Herre Konge og Broder.
- (387) Kristoffer: Nej, jeg vil ikke – –
- (388) Johan: At gøre sig bekendt med Indholdet kan da ikke tage lang Tid. Det vilde være en stor Fejl at undlade dette.
- (389) Kristoffer: Ja, ja, da. Dominus Christophorus Filius Erii Dei Gratia Danorum Sclavorumque Rex Dux Esthoniae omnibus praesens scriptum cernendibus salutem in Domino sempiternam⁶⁶. – Ja – javisst, jeg giver Død og Djævelen i dem alle sammen og Bylder og Pest og Forbandelse med samt salutem i Domino sempiternam (*læser mumlende videre*) Naa – naa – javel – jaaa! – duces⁶⁷ – jo, det tror jeg – – alternam⁶⁸ – – Gud være lovet, min Fader lod mig lære Latin. Ellers maa Gud vide, hvad jeg havde skrevet under paa. Ja saa! Saa I tror, I kan narre mig Kronen fra.

⁶⁵*gildet Hund*: Jf. det tyske "gelzen" (gøre gold og betegner det at berøve et levende væsen, især en mand eller et dyr, forplantningsevnen ved hel eller delvis fjernelse af kønsdelene og kønsorganerne: at kastrere. [ODS])

⁶⁶*Dominus Christophorus Filius Erii Dei Gratia Danorum Sclavorumque Rex Dux Esthoniae omnibus praesens scriptum cernendibus salutem in Domino sempiternam*: Betyder: "Den Herre Kristoffer, Søn af Erik, ved Guds Nåde Danernes og Slavernes Konge, Estlændernes Hertug, hilsen i Herren, den evige, til alle dem, der kommer til at modtage nærværende Brev".

⁶⁷*duces*: Latin for "leder" eller "hertug".

⁶⁸*alternam*: Latin for "den anden".

Ja saa! Men det bliver Løgn, mine to gode Grever, mine kærlige Raadgivere, mine trofaste Krigsfæller – – –

(390) Johan: Ja, ja, Herre Konge, vil Dankongen ikke kan vel ingen Magt i Verden tvinge ham dertil. Og det bedrøver mig. Thi min ringe – og maaske fejlende – Mening er, at Dankongen handler uklogt her. Men nu nok om det! Jeg har travlt og maa gaa. Derimod har jeg en helt Sag paa Bære. Jeg har nemlig – det er nemlig faldet mig paa Sinde, at min kongelige Herre og Broder engang har udtalt sig om Nykøbing Slot⁶⁹, en Udtalelse, der lod skimte igennem, at min kongelige Herre og Broder satte megen Pris paa dette Slot. Eller mon jeg der skulde have misforstaaet min kongelige Broders Tanke?

(391) Kristoffer: Nej, nej, hvad saa?

(392) Johan: Saa var det, da jeg rejste gennem Nykøbing i Dag, at jeg faldt paa den Tanke, at om jeg tilbød min Herre og Konge et lidet Ophold i mit Slot, – ja, længe, jeg mener naturligvis saa længe som det maatte behage min Herre og Konge saa vilde det være mig en Glæde om Kongens Naade vil falde paa mig ved disse Ord.

(393) Kristoffer: Hvad – hvad mener du?

(394) Valdemar: Onkel Johan vil visst give os Lov til at bo paa Slottet i Nykøbing, Far. Det er rigtignok pænt af ham. Det er vi da glade for, ikke sandt, Far? Det er da noget andet end den gamle Gaard i Engestofte⁷⁰. – Tak, Farbror!

(395) Kristoffer: Ja – ja. Sig mig, er der Folk paa Slottet, er der Tjenere? Lønner du de Tjenere?

(396) Johan: Mine lønnede Folk er der naturligvis. Min Herre og Konge kan faa saa mange Tjenere at lyde over, I ønsker.

(397) Kristoffer: Saa – saa er det – er det jo virkelig et godt og smukt Tilbud, Broder Johan. Jeg kunde nok tænke mig at tage imod det. – Du *har* givet Ordre til dine Tjenere paa Slottet, siger du?

(398) Johan: Alt er rede til at modtage Kongen.

(399) Kristoffer: Hm! Lad mig saa se det Papir en Gang til.

(400) Johan: Ja, Herre Konge, ja. Jeg forstaaer ej, hvi I Eder betænker paa Underskriften. Sagen staar jo dog saa, at I paa Nykøbing Slot atter kan indlede de saa sørgeligt afbrudte Forhandlinger med de jyske Stormænd, atter kan samle Eeders Sønner omkring Eder og i det hele har en anderledes Ro til at lægge Planer og et anderledes Overblik over Tilstandene. – Hvis I derimod ikke skriver under, saa –

(401) Kristoffer: Saa er kortelig, mener du, Fanden løs.

(402) Johan: Og hvad betyder saa Eders Underskrift – i dette Tilfælde? Berøver den Eders Sønner deres Arme? Stjæler den det danske Folks Viljer og Mod? Flytter den de

⁶⁹Nykøbing Slot: Kongeligt slot på Falster, der menes anlagt ved slutningen af 1100-tallet som værn mod venderne (de kaldes "sclavorumque" - slaverne - i den latinske tekst). Fra slutningen af 1200-tallet opholdt kongerne sig ofte på slottet, og i perioden 1525-1714 tjente det bl.a. som enkesæde for en række dronninger. I 1767 solgt til nedbrydning. [DSD]

⁷⁰Engestofte: Engestofte er en sogneby og hovedgård på Lolland, beliggende øst for Maribo. [DSD]

danske Lande ned i Holsten? Nej, tro mig, I min kongelige Broder, I vil snyde Gert umaadelig, skriver I under.

(403) Kristoffer: For Satan da, saa lad mig --

(404) Valdemar: Nej, Far, du maa ikke --

(405) Johan: Stille, lille Valdemar --

(406) Kristoffer: Hvad siger du, min Dreng. Synes du ikke jeg skulde --

(407) Johan: Det er ikke Børn, der raader over Danmark endnu.

(408) Kristoffer: Det har du og Gert ellers gjort hvad I kunde, for at det skulde blive.

(409) Johan: Nu, men I vilde altsaa skrive under min kongelige Fyrste og Herre.

(410) Kristoffer: Gud vil jeg ej. Tror du, du skal narre mig til at skrive under med dit forbandede Slot. Tror du, Kong Kristoffer lader sig købe? Tror du, Kong Kristoffer lader sig skræmme? Skulde de danskes Konge frygte et Par holstenske Hunde?

(411) Johan: Herre, I ved, det er mig, I taler til, ikke Gerhard --

(412) Kristoffer: Skulde jeg frygte Gert maaske? Skulde jeg være et Barn og ryste for Bussemænd? Stod den kullede Abe her, jeg skulde spytte ham i hans sorte Fjæs --

(413) Gert: (*bryder ind*) Naa, skulde du det, Kristoffer! Her staar jeg, din rakkede⁷¹ Hund. Saa gør det! Hvad betænker du dig paa? Naa!

(414) Kristoffer: Hvad? Er I ogsaa her, Grev Gerhard til Holsten --

(415) Gert: -- og Danmark, ja, her er jeg. Og jeg er ked af at høre paa dine Skældsord og paa din Kællingetale. Er jeg dig imod, saa drag dit Sværd fra din Side og lad os --

(416) Kristoffer: Saa -- saa! tag ikke saadan paa Vej, Grev Gerhard, vi kan vel tale om Tingene.

(417) Johan: Ja, ja, det er just mine Ord. Vi kan vel tale om Tingene.

(418) Gert: Der er ingen Grund til at tale mere. Det har I to gjort længe nok. Nu vil vi handle. Vor Tid er kostbar. Vil du skrive dit Navn paa dette Dokument, Kristoffer, eller ønsker du at jeg skal give mine Folk Ordre til at klynge dig op?

(419) Kristoffer: Herre, spøg ikke saa stygt, naar Drengen hører det!

(420) Gert: Jeg taler, som jeg taler, uanset hvem der hører det. Og behagede det mig at kalde dig en sindssyg Pyntedukke, en Fejgling og Meneder⁷², en Søn af en Horkarl og --

(421) Valdemar: Det vover I ikke at sige til Far, Grev Gert --

(422) Gert: Luk Kæft, Dreng, eller ved den levende Satan og samtlige Helgener i Helvede, jeg sparker din Rygrad over.

⁷¹*rakkede*: Bruges oftest som en nedsættende, foragtende betegnelse - en udslidt og afrakket person. [ODS]

⁷²*Meneder*: En der sværger falsk. 1. led er egentlig et adjektiv, der betyder "falsk". "Mened" betegner i juridisk sprogbrug det at fremsætte en usandhed eller fortie en sandhed under ed. [ODS]

- (423) Johan: Kæreste Frænde⁷³, I lovede mig jo – –
- (424) Gert: Jeg er bleven vred ved at høre hans Præk – og jeg vil ikke høre mere af den Tønde⁷⁴. Vi kender dig nok, Kristoffer. Vi ved, at du er en upaalidelig og uberegnelig Hund – men nu sidder du i Saxen, nu er du i mine Hænder og jeg lader mig ikke smøre om Munden⁷⁵ hverken med Løfter eller Trusler eller Bønner. Skriv under, og *det* paa Stedet eller ved den levende Gud jeg sparer dig ikke. Skriv!
- (425) Kristoffer: Jeg kan ikke – jeg vil ikke – jeg tør ikke. Det er for meget, I forlanger af mig nu. Erik vil blive vred over det og med god Grund. Det tør I ikke tvinge mig til.
- (426) Johan: Der er jo ikke Tale om Tvang, min høje Broder – – –
- (427) Gert: Jo, saagar er det Tale om Tvang. Ser du Solen derude mellem Grenene? In-den den forsvinder bag Hegnet hist, staar dit Navn der paa Papiret eller ved Kristi blødende Vunder - dit Hoved ligger paa Gulvet, tro mig saa!
- (428) Kristoffer: Ja, ja, det kan ogsaa tænkes – mine kære Frænder, det er ej umuligt – det er muligt – men jeg maa høre – hvilke Fordele – hvad opnaar jeg – –
- (429) Johan: Kære Broder, Gerhard og jeg er villige til at tilstaa – –
- (430) Gert: Vi er overhovedet ikke til Sinds at tilstaa dig noget som helst. I Dag er jeg Herren og du Trællen. Jeg handler som jeg vil. Gerhards Lyst skal fra nu af være Landets Lov.
- (431) Kristoffer: Der maa dog ligge noget til Grund for en Forhandling – – jeg kan dog ikke gaa ind paa dette uden væsentlige Fordele til Gengæld – I maa da tilbyde mig –
- (432) Gert: Ja, eet vil jeg tilbyde dig – –
- (433) Kristoffer: Hvad er saa det?
- (434) Gert: Jeg vil skænke dig en kongelig Jordfæstelse, give dig en prægtig Kiste at raadne i og en Gravskrift saalydende: Her hviler Kristoffer den Anden, den sidste Konge til Danmark. Trods hans Dygtighed gik Riget dog ved hans Død over i de holstenske Grevers Hænder. Er du tilfreds med det.
- (435) Kristoffer: Nej, nej, nu vil jeg ikke taale Eders – –
- (436) Gert: For Satan i Helvede da
- (437) Johan: Man hører ikke paa Eder, min Frænde, at I engang har været bestemt til Klerk⁷⁶.

⁷³Frænde: Betegnelse for ”ven”, jf. det engelske ”friend”. [ODS]

⁷⁴mere af den Tønde: Overført udtryk, der betegner en ytring, beretning eller underholdning af en vis art om noget, der er før omtalt eller velkendt, jf. udtrykket ”mere af den samme slags”. [ODS]

⁷⁵smøre om Munden: Jf. det tyske udtryk ”einem den Mund (eller das Maul) schmieren”, som egentlig betyder ”lade en smage (en smule af) noget lækkert”. Udtrykket betegner det at beværte nogen med noget lækkert eller at give gaver for at vinde denne for sig eller formilde vedkommende. [ODS]

⁷⁶Klerk: Betegner en person, som hører til den katolske kirkes præsteskab. [ODS]

- (438) Gert: Ikke det! Har Klerkene ikke mest med Satan og Helved at skaffe? Hvad vilde vi vide om Satan og Helvede, hvis der ikke var Klerke til?
- (439) Johan: Saamænd!
- (440) Kristoffer: Men hvorfor raabe saadan op, Grev Gerhard – –
- (441) Gert: For at du kan forstaa, hvad Meningen er – – –
- (442) Kristoffer: Jamen jeg tør give dig min Ed paa, at jeg aldrig skriver under – – –
- (443) Gert: Jeg vil skide paa dine Eder, du Stodderkonge. Vil du have en anden Jordfæstelse maaske? Vi kan smide dig ud paa en Mødding og dænge dig til med Gødning, hugge en Møggreb i og hænge en Tavle paa : Her raadner mellem alt andet Skidt Kristoffer den Elendige, Danernes sidste Konge.
- (444) Kristoffer: I kan sagtens staa og smæde en værgeløs Mand.
- (445) Gert: Ja, men det bryder jeg mig ikke om – –
- (446) Johan: Nej, min kære Broder, du maa tilgive Gerhard hans noget hidsige og brøsigte – –
- (447) Gert: Luk Mund, Johan, med dine sledske Talemaader. Du kan faa mig til at tie paa en Studs, Kristoffer – –
- (448) Kristoffer: Ja, ved at skrive under – – –
- (449) Gert: Ja, men saa skriv dog under
- (450) Johan: (*blinker til ham*) Ja, gør det dog, Broder, gør det dog!
- (451) Kristoffer: Nej, nej, nej, det faar I mig ikke til – –
- (452) Gert: (*vender sig bort*) For Helvede!
- (453) Kristoffer: Nej, nej, jeg vil ikke, jeg kan ikke. Jeg beder Eder – husk dog ogsaa paa – min Søn Erik, som alt er Konge, er kronet til Konge, det vilde jo være et Snigmord mod min egen Søn. Og for min egen Skyld – nej, nej –
- (454) Gert: – Jeg vil ikke høre
- (455) Johan: Herregud, lad ham dog nu ogsaa tale lidt.
- (456) Kristoffer: I maa ikke tage Kronen fra mig. Hører I, I maa ikke – der er Ting her i Verden – Ting man ikke maa, Ting, Gud Herren ikke vil have, man gør – –
- (457) Gert: Ja, der kan du tale med, Kristoffer Erikssøn.
- (458) Kristoffer: Og en af de Ting er dette, I vil gøre i Dag mod mig. Naar en Mand har købt sig en Elsket for sin Sjæls Salighed, maa man ikke tage den Elskede fra ham; for saa mister han baade sin Salighed og sin Elskede. Vil I, at jeg skal gaa fortabt? Tør I tage den Skyld paa Eder? Men det gør jeg nu enten I vil det eller ej. Men saa maa I ikke røre min Elskede. Har jeg ikke ofret alt for at vinde Danmarks Krone, spørger jeg? Alt? Alt? Saa kan I ej heller, hverken vove eller nænne? Vel? Jeg kan ikke leve uden at være Konge. Fra jeg var 7 Aar gammel var Kronen min Tankes Tanke og mine Drømmes Drøm Dag og Nat? Bevidstheden om, at jeg er Konge, er Luften omkring mig; jeg maa indaande den i et væk i dybe, fulde, lange Drag, for at

jeg kan leve; uden den kvæles jeg og dør. Saa, nu har jeg skriftet ærlig for Eder. Nu maa I vise mig Naade. Se, jeg knæler for dig, min Broder Johan, du, hvem Almuen kalder den Milde. Vis dig nu Navnet værdig. Ynkes over mig og tal for mig hos den strenge Herre der, at han maa miskunde⁷⁷ sig og lade mig leve.

(459) Gert: Saa, nu gider jeg ikke høre mere af den Snak. Besind dig nu, Kristoffer – –

(460) Kristoffer: Skal jeg da skære mit Hjerte ud af mit Bryst og række Eder det med min højre Haand? Er I da Sten og kun Sten? Skal jeg da standse mit Aandedrag for at være Eder til Behag? for at spare paa Luften

78

(461) Gert: Du skal sætte dit Navn paa Papiret dér uden mere Vrøvl.

(462) Kristoffer: Jamen jeg gør det ikke, jeg gør det ikke!

(463) Gert: Er dette Kristoffer Erikssøn? Denne Mand, der trodser mig og holder fast ved en Beslutning? Er det Kristoffer Erikssøn? Hvad Fanden plager dig i Dag, Kristoffer?

(464) Kristoffer: Du! Du plager mig, Grev Gerhard. Men jeg holder jo ikke fast ved noget heller. Jeg siger jo blot, vi kan forhandle. Jeg er rede til at forhandle.

(465) Johan: Ja, kære Frænde, lad os dog forhandle – –

(466) Gert: Ikke forhandle, men handle!

(467) Kristoffer: Jeg er jo rede til ethvert Offer, hører I, ethvert Offer; blot I vil lade mig beholde Kronen, blot jeg maa vedblive at være Konge. Jeg vil skrive under paa, min Fader var en Voldtægtsforbyder, jeg vil kravle Landet rundt paa mine bare Knæ, vil I forlange det. Jeg vil udbetale Eder ubegrænsede Tusinder Sølvpenge, jeg vil spise gamle Hundelorte, jeg vil staa frem paa Torvet i Saxkøbing og vise Kvinderne min Blusel⁷⁹, alt, alt vil jeg gøre, hvad I vil forlange af mig, alle ydmygelser vil jeg taale – men Konge maa jeg være, Konge vil jeg være, Konge er jeg nødt til at være, Kristoffer II og Kongenavnet kan ikke skilles ad.

(468) Gert: Ser du Solen derude. Din Frist er knap, saare knap.

(469) Kristoffer: Sig Eders Betingelser!

(470) Gert: Der er ingen.

(471) Kristoffer: – Jeg skriver ikke under paa Dokumentet, som det er.

(472) Gert: (*nærmer sig Valdemar, der trykket op i en Krog med store Øjne følger alt, hvad sker, griber fat i ham og løfter sit dragne Sværd over ham*) Kristoffer Erikssøn, skriv!

(473) Kristoffer: Nej, Valdemar maa du ikke røre, nej, nej, Valdemar maa du ikke lægge Haand paa, hører du, alt andet end Valdemar. Dræb saa hellere, ja, jeg er ved at sige, dræb saa hellere mig. Valdemar maa du ikke røre – –

⁷⁷ *miskunde*: At vise barmhjertighed, medynk, mildhed eller overbærenhed. [ODS]

⁷⁸ Ulæseligt ord, som begynder med 'Hj'.

⁷⁹ *Blusel*: Jf. "at blues", at føle skam, undseelse. Ordet betegner i denne sammenhæng menneskets kønsdele. [ODS]

- (474) Gert: Kender du Grev Gerhard – –
- (475) Kristoffer: Ja, men Barnemorder er du da ikke – –
- (476) Gert: Skriver du?
- (477) Kristoffer: Ja, ja – nej, o Gud, beskyt Barnet. Hvis du lever, maa du da vel vise det her, for Satan!
- (478) Gert: For sidste Gang ja eller nej.
- (479) Valdemar: Far, sig nej!
- (480) Kristoffer: Ja – nej – –
- (481) Gert: *(løfter Sværdet igen)*
- (482) Johan: *(skriger)* Gerhard!
- (483) Gert: Nu!
- (484) Kristoffer: *(kaster sig ned paa Gulvet med Ryggen mod Gert, gemmer Ansigtet i Hænderne og skriger)* Gør det saa, gør det saa! Drøb ham!
- (485) Johan: *(griber ham om Haandlede)* Gerhard! Gerhard!
- (486) Gert: Tilbage.

Kort Pause

- (487) Kristoffer: *(ser op)* Er det – sket?
- (488) Gert: *(rykker et af Valdemar Hovedhaar op)* Naar dette haar naar Gulvet, falder *dit* Ja eller *Drengens* Hoved.
- (489) Kristoffer: *(krummer sig sammen, gør et Tigerspring og opfanger Haaret og holder det ind i Lyset, det brænder)*
- (490) Gert: *(blegner)* For Helvede! *(Slynger Valdemar hen ad Gulvet)*
- (491) Kristoffer: Gud være lovet! Gud er stor og god.
- (492) Gert: I hvert Fald ikke stor nok til at redde dig.
- (493) Kristoffer: Det har han dog nu vist.
- (494) Gert: Jeg mestrer vel end Ordet, der kan tvinge dig.
- (495) Johan: Gerhard, hvad vil du?
- (496) Kristoffer: Saa, det tror du! Jeg skal vise dig nej. Jeg er ikke saa ussel som du tror. Saa saare Erik er kommen sig, skal jeg vise dig andre Ting. Nu har vi drevet det vidt nok.
- (497) Gert: Ja, det er sandt nok. Nu er det gaet vidt nok. Ha! skulde en tysk Greve finde sig i en dansk Konges Trods? Saa hør da – –
- (498) Kristoffer: Jeg bryder mig ikke om at høre mere af dig. Nu har jeg maattet finde mig i at skændes og haanes af dig. Nu skænder jeg igen, du kullede Røver. Den Dag skal komme, da Erik skal slæbe dig bunden gennem Jylland, du nu raser i, og du skal paa dine bare Knæ tigge mig Christoffer, Danske og Slave, om Naade – – –

- (499) Gert: Skal jeg tilmed høre Skældsord af dig fejge og lumske Kryb. Saa hør da – –
- (500) Kristoffer: Jeg vil blæse paa hvad du har at sige mig – –
- (501) Gert: Den Erik du idelig⁸⁰ fører i Munden
- (502) Johan: Gerhard, du har lovet – –
- (503) Kristoffer: Ja, smæd ham kun bag hans Ryg. Den Dag skal komme da han skal smæde dig i dit aabne Aasyn
- (504) Gert: Saa ti og hør mig da, den Erik
- (505) Johan: Gerhard, du tier – –
- (506) Kristoffer: Lad ham tale.
- (507) Gert: – er
- (508) Johan: Gerhard!
- (509) Kristoffer: Nu?
- (510) Johan: Hør ham ikke!
- (511) Gert: død!
- (512) Kristoffer: Haa! Tror du, jeg er et Barn, du kan skræmme med Æventyr?
- (513) Gert: Han døde i Forgaars Aftes af sine Kvæstelser.
- (514) Kristoffer: Løgn! Løgn!
- (515) Valdemar: Er Broder Erik død, Far?
- (516) Kristoffer: Løgn! Løgn!
- (517) Gert: Er det Johan eller Gerhard, der siger dig det, Kristoffer.
- (518) Kristoffer: Ja, saa har du lært at lyve af ham. I har været saa meget sammen paa det sidste.
- (519) Gert: Se mig da ind i Øjnene, du gamle Taabe!
- (520) Kristoffer: Nej, nej, jeg *vil* ikke. For *det* er ikke sandt; *det* maa ikke være sandt. Det er noget I siger for at narre mig, for at gøre Løjer med mig, eller for at tvinge mig til at skrive under. Ikke sandt? Det er ikke Alvor. Vel? – Nej, nej. – Ja, jeg ved det godt, jeg ved godt, at jeg er en uduelig og slet Konge, jeg ved godt, at jeg har været ond og raa og ugudelig og upaalidelig og løgnagtig alle mine Dage, at Landet aldrig har haft saa uduelig en Konge som mig, at jeg er en taabelig og forfængelig Nar, æresyg og pragtbegærlig og smigerlysten, at jeg i min Ungdom var ond og raa og nu er bleven fejk og raa, at jeg er rædselsfuld egenkærlig og misundelig, at jeg er en Meneder og Bedrager og alt, hvad slet og syndigt er paa Jorden, at jeg har fortjent at glemmes i Historien og brændes i Helvede i al Evighed alt det ved jeg og indrømmer jeg naar I saa blot ogsaa til Gengæld vil tilstaa, at det I sagde var et Paahit – I vilde straffe mig – og det har jeg ogsaa fortjent af Eder – ja, ja, jeg brugte jo endogsaa Skældsord mod dig, Grev Gert; det var ret og rimeligt, du jog mig en Forskrækkelse

⁸⁰*idelig*: Betyder i denne sammenhæng bestandig, vedholdende, uafbrudt. [ODS]

i Livet igen. Men sig mig saa, sig saa, tilstaa saa, det var noget I stod nu og hittede paa. – Nej, nej, I maa ikke tie. For det skal være Løgn. Alt andet maa godt være sandt, baade at jeg ikke er Konge, at Gud er til og Satan ogsaa, at min Fader voldtog Marskens Viv, at min Broder Erik endnu lever, at Gerhard er Konge til Danmark – det maa godt være sandt alt sammen, blot ikke at Erik er død. – – Hører I, jeg vil saa gerne skrive under, give Afkald paa Tronen for evig, lade mig hugge ned her eller leve i Fængsel eller rende omkring og tigge naar blot I vil sige, at Erik lever, at det var Løgn, det, I sagde før. Hører I, jeg skriver under med det samme; sig bare, sig bare det var Løgn.

Ja saa! Ja saa!

Saa er du altsaa død, Erik. Erik, min prude⁸¹ Dreng! (*Bryder sammen i Hulken*)

(521) Valdemar: (*løber hen til ham*) Du skal ikke græde, Far; jeg skal nok hævne ham. For nu bliver jeg Konge til Danmark

Kristoffer slutter ham inde i sine Arme og hulker

(522) Johan: (*dæmpet til Gert*) Haha, en malerisk Familieidyl!

(523) Gert: Luk din Kæft, du Gris!

(524) Johan: Hmhm! – – Men det var rædsomt dumt at sige det, Gerhard. Nu skriver han aldrig under.

(525) Gert: Vi faar se.

Pause

(526) Kristoffer: Erik! Erik! Min Søn, min Søn! Er du da død? Er det da sandt, du er død? Skal jeg aldrig mere se dine Øjnes Blaa, som du havde arvet fra din Mor. Eller det sære Drag om din Mund, naar der var noget, du grundede paa? Erik, hvor kan det være sandt, at du er død? Hvor kan mit Kød og Blod smuldre naar jeg selv gaar levende om. Erik, du lignede din Mor saa meget, din rene, gode Mor, der var alt for god til mig. Nu først er Eufemia rigtig død. Aa nej, aa nej. Hvor kan Gud Herren nænne dette? Erik, min prude Dreng!

Og den Morgen, jeg husker den endnu, da Eufemia kom til mig og sagde, hun skulde føde. Jeg faldt paa Knæ og takkede Gud, visst den eneste Gang jeg har takket, og jeg bad om det maatte blive en Søn og Gud Herren var mig naadig, visst den eneste Gang han var mig naadig, og Erik, dig lod han føde. Erik, min prude Dreng! Jeg løftede dig paa mine Arme op mod Solen og Gud og lo og du lo, nej, nej – det er ikke dig, der er død! Og mens du voxte til – og jeg lærte dig at fægte – – og vinde – – og den Dag jeg fik dig kronet til Konge – dit gyldne Haar og dine blaa Øjne – og det at jeg vidste, at du var mit Kød og Blod, mit og hendes, den elskedes, hun, der

⁸¹prude: Fornem, stolt, ædel, prægtig eller smuk. Jf. engelsk "proud". [ODS]

er det eneste jeg har været tro imod paa Jorden – Erik, o Erik, min prude Dreng. Din lille varme Barnehaand, der senere lærte at gribe saa fast om Sværdet, den er nu stiv og kold – og din Mund mod hvilken jeg har presset min saa tit mens du var Barn – – Erik, min prude Dreng! Saa døde der da to Konger i Danmark paa en og samme Tid – for jeg kan ikke overleve dette. Nu brister mit Hjerte i Ve.

(527) Gert: Saa, Kristoffer – Solen er gaaet ned. Vi kan ikke overlade mere til din Sorg.

(528) Kristoffer: Hvad – hvad vil I? Skrive under? Ja, ja. Hvorfor ikke? Alt er jo haabløs nu. Gud tager det jo fra mig, hvad jeg har i Hænder, et for et, langsomt plyndrer han mig ud. Mit Rige har han taget, min Ære, min Viv, mine Børn og min Krone. Saa er der kun mit Liv. Hvi ej tage det med det samme? Hvi skal jeg leve længer? Alt, alt har jeg mistet. Var det derfor, var det for at naa denne Skæbne, jeg vovede alt? For at blive Konge var det, Konge, stor og straalende, Valdemar II lig. Hvorfor vaagede jeg som Tiaarsbarn lange stormfulde Høstnætter igennem og bad til Gud om at Erik maatte dø? Hvorfor forbandt jeg mig med hans argeste Modstandere? Hvorfor stræbte jeg atter og atter at snigmyrde ham? Hvorfor legede jeg Guldtavel⁸² og drak mig fuld i Vin sammen med min Faders Mordere? Hvorfor min Broders 14 Børn et efter et og Dronningen tabte det sidste ud af Vognen⁸³? Hvorfor flængede jeg Bispen Vorherre Jesu Kristi Legeme ud af Haanden, besudlede Kirken med Eder og Voldsdaad og lod den ornatklædte⁸⁴ Guds Tjener smide i Fængsel? Hvorfor sprang jeg fra Mened til Mened og Løgn til Løgn? Hvorfor skrev jeg under paa en Haandfæstning⁸⁵ jeg vidste jeg ikke kunde holde? Hvorfor priste jeg Gud i Himlen, da Erik døde saa ung? Hvorfor satte jeg mit Land i Pant hos Tyskere og min Sjæl hos Satan? Jeg kan jo ikke løse noget af det tilbage. Alt gjorde jeg for at vinde den gyldne Krone og holde dens Glimmer fast. Og nu – er da Kronen alt det værd, hvad dens Ejere har bødet for den? Se blot i den sidste Tid Knud Valdemarssøn forgivet⁸⁶, Valdemar Valdemarssøn smædet og pint⁸⁷, Erik myrdet af Brodersøn, Abel dræbt af en Bonde⁸⁸, Kristoffer forgivet⁸⁹, Erik, min Fader, snigmyrdet af egne Undersaatter,

⁸²*Guldtavel*: Ordet betegner et brætspil af guld, hvor der også spilles med en guldterning. [ODS]

⁸³*Hvorfor min Broders 14 Børn et efter et og Dronningen tabte det sidste ud af Vognen?*: I sit ægteskab med Erik 6. Menved havde Ingeborg af Sverige i alt født 14 børn, hvoraf 11 var dødfødte og 3 fik en hastig og tidlig død. Andre kilder nævner kun 8 børn, men det hedder sig, at da hun en dag i 1318 kørte med sit sidste barn på 4 måneder fra Abrahamstrup (Jægerspris) til Holbæk, faldt barnet ud af vognen og brækkede halsen. Dybt nedbøjet af sorg og for at pålægge sig selv en bod for sin uagtsomhed meldte dronningen sig som nonne til Skt. Clara Kloster. [ROHI & DK & DSD]

⁸⁴*ornatklædte*: Ordet "ornat" kommer af det latinske "ornare" (udstyre, smykke) og betegner en klædning, der anvendes ved højtidelige lejligheder eller som tegn på værdighed eller embede - bruges især om en gejstlig embedsdragt. [ODS]

⁸⁵*Haandfæstning*: Middelnedertysk ord ("handvesting"), som i denne sammenhæng betegner et skriftligt løfte om overholdelse af visse retsregler og privilegier udstedt til undersåtterne af en (valg)konge før hans kroning (i Danmark fra 1320-1660). [ODS]

⁸⁶*Knud Valdemarssøn forgivet*: Dansk hertug (ca. 1205-1260), illegitim søn af Kong Valdemar 2. Sejr og Esbern Snares unge Enke Helene Guttorinsdatter. I 1219 blev han gjort til hertug over Estland. [DSD]

⁸⁷*Valdemar Valdemarssøn smædet og pint*: Henvisning til Valdemar 2. Sejr (1170-1241, konge 1202-1241) - søn af Valdemar 1. den Store - som blev holdt fangen af Henrik af Schwerin på en uindtagelig borg syd for Elben (1223). [DSD & DK]

⁸⁸*Abel dræbt af en Bonde*: Henvisning til Kong Abel (ca. 1218-1252, konge fra 1250), som blev dræbt i Husum i en krig mod friserne. [DSD & DK]

⁸⁹*Kristoffer forgivet*: Henvisning til Christoffer 1. (1219-1259, konge 1252-1259), som kom i fjendskab med ærkebiskop Jakob Erlandssøn, som menes at stå bag Christoffers død forårsaget af forgiftet altervin. [DSD]

Erik min Broder, foragtet ihjel af sit Folk og hadet til Døde af mig. Og jeg selv – se, alt, alt hvad jeg har stridt og virket, vovet og lidt – gjort til intet – forgæves paa en eneste Nat. – – Ja, du siger, jeg er en uduelig Konge. Jeg er den, der har gjort mest for den danske Krone og derfor elsker jeg den mest. Jeg har gjort mig til Meneder og Broderhader og Forræder jeg har plejet Omgang med min Faders Mordere og – og – og – Ja, du siger jeg er en uduelig Konge, men hvordan skal jeg blive anderledes, naar jeg kun har et udueligt Folk at raade over. Har disse forbandede Danske ikke forraadt og fordrevet og pint og foragtet mig – –

(529) Gert: Hold op, Kristoffer – –

(530) Kristoffer: Har I ikke forraadt mig? Har du ikke forraadt mig – –

(531) Gert: Forræder faar Forræders Løn.

(532) Kristoffer: Vov ikke at smæde mig; det har du ingen Ret til. Mennesker med stor Sorg tør man ikke smæde. – Rør mig ikke. – Du maa ikke lægge Haand paa Herrens Salvede. Ynk dog den gamle Konge i hans Kvide⁹⁰.

(533) Johan: Vi maa af Sted nu, Gerhard.

(534) Gert: Skriv saa dit Navn der, Kristoffer. Saa kan den gamle Konge blive ene med sin Kvide.

(535) Kristoffer: Skriv mit Navn! Gøre Eder en Tjeneste. Aldrig, aldrig! Er det ikke Eder, der har myrdet ham? Dig krumnæsede Rævepels, Grødhaarede Grinebider og dig du kullede Satan, du skabede Hund!

(536) Gert: Men er du da galen, Kristoffer Erikssøn?

(537) Kristoffer: Ja, jeg er. Og Gudværeløvet, at jeg er det. Aldrig skal se I mit Navn paa det Blad, I to Snigmordere, Forrædere, tvi! tvi! Dræb mig, dræb mig, om I vil. Har I myrdet Kongesønnen, kan I vel ogsaa myrde Kongen. Dræb Valdemar her! Udryd os – – –

(538) Gert: Jeg kan dog faa dig til at sætte dit Navn – –

(539) Kristoffer: Aldrig, hvad du vil gøre – – jeg frygter dig ikke; jeg frygter ingen mere; thi jeg er vild af Sorg.

(540) Johan: Vi maa gaa, Gert, vi maa gaa.

(541) Gert: Kristoffer, hør mig – –

(542) Kristoffer: Nej – –

(543) Gert: Du elsked jo Erik – –

(544) Kristoffer: Nævn ham ikke, jeg taaler ikke hans kære Navn svinet i din forbandede Mund – – –

(545) Gert: Eriks Lig er i min Værge – – –

(546) Kristoffer: Ja, ja. Hans Lig, ja. Aa, jeg maa se ham end engang, kysse hans Mund og trykke hans Haand og glatte hans lyse Haar – –

⁹⁰Kvide: Arkaisk. Betyder i denne sammenhæng trængsel, nød eller smerte. [ODS]

- (547) Gert: Skriver du under, sender jeg dig hans Lig hid under Pomp og Pragt som det sig sømmer en Konge. Du kan da bisætte ham i hvilken Kirke du ønsker og med al den Højtid, dit sorgfulde Faderhjerter kan finde Lindring ved at tage Afsked med ham i.
- (548) Kristoffer: Jeg skriver ikke under.
- (549) Valdemar: Jo, Far, gør det nu kun.
- (550) Gert: Naa. Skriver du ikke under, hør saa og lad hvert Ord jage gennem dig som en Dolk: saa smider jeg hans nøgne Krop raadnende ud paa en Mødding, saa Hundene kan flænse i ham og slæbe hans Knokler ud over Markerne.
- (551) Kristoffer: (*skriger*) Nej, nej, hans Legeme maa I ikke røre; hans Lig skal I skænke mig.
- (552) Gert: Skriver du *saa* under?
- (553) Valdemar: (*trækker i ham, kom i sin Iver til at vælte det ene Lys*) Sig ja, Far, sig ja!
- (554) Kristoffer: Ja, ja.
- (555) Gert: Godt – –
- (556) Johan: Endelig. – Ja, et Jern er du, min Frænde.
- (557) Gert: Hvor Fanden blev Lyset af, du væltede, Dreng. Kan du se at skrive, Kristoffer.
- (558) Kristoffer: Ja – ja.
- (559) Johan: Hvor er Dokumentet.
- (560) Gert: (*skyder det hen til ham*) Det ligger her paa Bordet. Skriv saa!
- (561) Kristoffer: (*skriver*)
- (562) Valdemar: Saa, saa, Far, lad os saa komme ud!
- (563) Johan: Som du skriger, Dreng.
- (564) Gert: Det har han ogsaa Grund til. Tak! Og gaa saa med Eder. Lad mig ikke dit⁹¹ Vrængebilled mere, Kristoffer. Det ærgrer mig.
- (565) Valdemar: Kom, Far, lad os gaa.
- (566) Johan: En Hest staar rede derude til alt i Aften at føre Eder til Nykøbing. Guds Fred med Eder begge!
- (567) Gert: Farvel, Prins Kristoffer.

De gaar

Pause, de lytter efter de gaaende

- (568) Johan: Du er dog Mand for at sætte din Vilje igennem, Frænde.
- (569) Gert: Ja, jeg gad se den, der vil narre mig.

⁹¹*dit*: Foran "dit" skulle formentlig stå "se": "Lad mig ikke se dit ...".

- (570) Johan: Hør, nu rider de ud af Borgen. Tys. Sikken Galop de rider i!
- (571) Gert: Ja, nu er det gjort. Nu staar der kun eet tilbage.
- (572) Johan: Og hvad er det?
- (573) Gert: At vi to skal dele.
- (574) Johan: Ja, vi to bliver nok enige.
- (575) Gert: Det tror jeg ikke. Men den Tid den Sorg. – Saa har han da skrevet sit Navn under som Konge for sidste Gang – – (*ser tankefuld paa Papiret.*)
- (576) Johan: (*overhører det sidste*) Ingen af os to lader sig narre, Grev Gerhard.
- (577) Gert: Satan i ristende Helvede og Kristi splintrede Kors!
- (578) Johan: Men hvad – hvad er der dog Gerhard?
- (579) Gert: Nu forstaar jeg Drengens Iver for at komme af Sted. Vi to er sandelig værdige til at være Konger af Danmark. For vi er idioter begge to.
- (580) Johan: Men hvad er der? Hvad er der?
- (581) Gert: (*slænger Dokumentet til ham*) Se selv!
- (582) Johan: Hvad – hvad betyder det? Det er jo Kontrakten om dit Køb af mit Hus.
- (583) Gert: Ja, hvad Fanden tænkte du ellers det var?
- (584) Johan: Jamen her staar jo Kristoffers Navn under – –
- (585) Gert: Ja, forstaar du ikke, det er det Dokument, han har skrevet under paa.
- (586) Johan: Jamen – jeg forstaar ikke et Ord –
- (587) Gert: Smaa Gryder har ogsaa Øren. Valdemar den lille Satan har forbyttet Dokumenterne.
- (588) Johan: Jamen det er da det frækkeste – – –
- (589) Gert: Ja, og kækkeste. Han er ikke for ingenting opdraget i det tyske.
- (590) Johan: Næ, saa skulde da ogsaa Satan – –
- (591) Gert: Hørt! svært hørt!
- (592) Johan: Det var derfor det ene Lys skulde væltes – –
- (593) Gert: Ja, og at de red væk i en saadan Hast.
- (594) Johan: Men det er jo saa frækt og snildt, at – at det er rent umuligt
- (595) Gert: Og den gamle sidder paa hesten og aner vel intet endnu.
- (596) Johan: Jamen kan vi ikke sætte efter dem?
- (597) Gert: Jo, hvis vi ikke nødvendigt selv skulde af Sted nu og hvis vi vidste, hvad Vej Valdemar slaar ind paa.
- (598) Johan: Det betyder altsaa, at hele vor Rejse var forgæves – – –
- (599) Gert: Ja, se her – under Bordet ligger det andet, men hvad er det? Der er jo skrevet noget, hvor Navnet skulde staa.
- (600) Johan: Der er – der er min Salighed tegnet en lang Næse.

Pause

(601) Gert: I Aften har grev Gerhard af Holsten for første Gang lært at frygte og beundre et Menneske.

(602) Johan: Og det er en Tolvaarsknægt.

(603) Gert: Og Danmarks Rige som vi holdt i vor Haand – –

(604) Johan: Ja, det gled os af Hænde, fordi en Purk tegnede en lang Næse.

(605) Gert: og Gud gav os at vide, at i Danmarks Kongerække blev Valdemar II ikke som, jeg saa visst troede, den sidste Valdemar.

Pause

(606) Johan: Næ, men det var da som bare Fanden!

De gaar hurtigt ud